

2000'li Yıllarda Türkiye'de Stratejik Yönetim Alanının Entellektüel Yapısı

Mehmet BARCA

Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, İİBF
İşletme Bölümü
mbarca@sakarya.edu.tr

Mahmut HIZIROĞLU

Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İİBF
İşletme Bölümü
hiziroglu@sakarya.edu.tr

2000'li Yıllarda Türkiye'de Stratejik Yönetim Alanının Entellektüel Yapısı

Özet

Bu çalışma, Türkiye'de stratejik yönetimin genel yönetim şemsiyesi altında bağımsız bir alt alan olarak ayrışıp ayrışmadığını ve eğer ayrılmış ise entellektüel yapısının ne tür karakteristikler gösterdiğini araştırmayı amaçlamaktadır. 2000 yılından bu yana, stratejik yönetim ile ilişkili çalışmalarda önemli bir artışın gözlenmesi; stratejik yönetimin örgüt kuramı, insan kaynakları yönetimi, örgütsel davranış gibi alt alanların yanında ayrı bir alan olarak sınıflandırılması; stratejik yönetime has kongrelerin yapılmaya başlanması ve benzeri gelişmeler göz önüne alındığında Türkiye'de stratejik yönetimin 2000'li yıllarda uzmanlaşma yönünde bir ayrışma eğilimi gösterdiği ileri sürülmektedir. Türkiye'de stratejik yönetim alanının geçirdiği evrim ve entellektüel yapısının karakteristiklerini ortaya koymak üzere 2000-2008 yılları arasında Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresine sunulan bildirilerin bibliyometrik analizi yapılmıştır. Bibliyometrik analiz ile, Türkiye'de stratejik yönetim araştırmalarında en büyük etkiye sahip çalışmalar, en çok çalışılan alt alanlar, en fazla atıf alan yazarlara, vb. bakarak araştırma paterni ve entellektüel

The Intellectual Structure of Strategic Management Area in the Years of 2000 in Turkey

Abstract

This study aims to find out whether strategic management in Turkey has differentiated as an independent sub-area under the broad management umbrella, and, if differentiated, what the intellectual characteristics of the area are. From the year 2000 onwards, taking into account that the significant increase in the number of strategy related studies published, the classification of strategic management as a separate area besides organizational theory, human resource management and organizational behavior, the initiations to have organized strategic management specific congresses, and so on, it is argued that in the years of 2000's strategic management demonstrates a tendency towards being a specialized, independent area in Turkey. In order to determine the evolution and intellectual structure of strategic management area in Turkey, a bibliometric study of the papers presented to the National Management and Organization Congress in the years between 2000-2008 have been done. Through the bibliometric analysis, it attempts to identify the research pattern and intellectual characteristics of strate-

özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

gic management studies in Turkey by examining the works that have had the greatest impact on strategic management research, the subfields studied most, the authors and publications that have received citations most, etc.

Anahtar Kelimeler: Stratejik yönetim, Türkiye’de stratejik yönetimin ayrışması, bibliyometrik analiz, stratejik yönetimin ulusal entelektüel yapısı.

Keywords: *Strategic management, differentiation of strategic management in Turkey, bibliometric analysis, national intellectual characteristics of strategic management.*

1. Giriş

Bu çalışmanın amacı, stratejik yönetim düşünce ve araştırmalarının Türkiye’deki entelektüel yapısını incelemektir.¹ Stratejik yönetim genç, araştırma yönelimli bir disiplin olarak 1960’larda doğmuş ve 1990’lara gelindiğinde “göreceli olarak kısa bir zaman diliminde olgun bir araştırma alanı” (Nerur, Rasheed ve Natarajan, 2008: 320) statüsüne ulaşmıştır. Genel olarak, belirli bir olgunluk derecesine ulaşan bilimsel disiplinlerin evrimleri ve yapıları, ayrı bir araştırma konusu olarak ele alınır. Bu tür çalışmalar ile paradigma-bağımlı çalışan bilim toplulukları (cemaati) ve bu toplulukların ürettiği yazın incelenmeye tabi tutularak alanın sınırlarını belirleme, entelektüel yapısının haritasını çıkarma ve ulaşılan bilimsel düzeyini değerlendirme amaçlanır.

Genç bir disiplin olan stratejik yönetim de son yıllarda bu tür araştırmalara konu edilmektedir (Ramos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro, 2004; Nerur, Rasheed ve Natarajan, 2008; Nag, Hambrick ve Chen, 2007). Stratejik yönetimin entelektüel yapısını inceleyen bu araştırmalar gibi, bu çalışma da Türkiye’de stratejik yönetimin bir alt alan olarak ayrışmasını ve yapısal özelliklerini araştırmayı amaçlamaktadır. Bir alt alan olarak ayrışmasından Türkiye’de stratejik yönetimin genel yöne-

¹ Bu amaç, Türkiye’de stratejik yönetim ile ilgili akademik, danışmanlık ve yönetim alanlarındaki çalışmalardan hareket ile disiplinin gelişim dinamikleri, özellikleri ve bilimsel statüsünü değerlendirecek kapsamlı bir araştırma yapmayı gerektirmektedir. Ancak, bu çalışma, söz konusu geniş kapsamlı çalışmanın sadece ilk adımı olarak görülmelidir. İlk adım olması nedeniyle de, bilimsel bağlamda bazı eksiklik ve zayıflıklara sahiptir. Örneğin, çalışmanın, ileride metin içerisinde değinileceği üzere, sadece 2000 yılından bu yana Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongrelerine sunulan bildirimleri esas alması önemli bir eksiklik ve zayıflık olmuştur. Çünkü hem makale, kitap ve lisansüstü gibi bilimsellikleri onaylanmış çalışmalar araştırma dışı bırakılarak eksiklikler, hem de henüz bilimselliği tescil edilmemiş olan bildirimlerden hareket ile stratejik yönetimin bilimsel durum değerlendirmesini yapmak gibi zayıflıklar giderilememiştir. Buna rağmen çalışmanın yayına hazırlanmasının nedeni, Mayıs 2009’da yapılması planlanan 17. Yönetim ve Organizasyon Kongresine yetiştirilmek üzere, Türkiye’de yönetim/örgüt alanının gelişimi üzerine çıkarılması düşünülen özel sayıya katkı sunma talebi olmuştur. Zaman kısıtı ve söz konusu bilimsel çalışmalara erişilememe nedeniyle, özel sayıya yetiştirilmek üzere, erişilebilen 9 Kongre kitapçıklarında yer alan bildirimler esas alınmıştır. Bildirimlerden hareket ile Türkiye’de stratejik yönetim alanının “genel görünümü” hakkında bir “ön fikre” ulaşmak hedeflenmiştir.

tim araştırmaları içerisinde bağımsız disiplinler bir alt alan olarak gelişip gelişmediği, yapısal özelliklerinden ise atıf ağı gözönüne alındığında stratejik yönetim araştırmaları üzerinde hangi eserlerin en çok etkiye sahip olduğunu belirlemek kast edilmektedir.

Stratejik yönetim, genel yönetim şemsiyesi altında bir alt alan olarak daha 1960'larda, ABD'de Chandler (1962), Ansoff (1965), Andrews ve diğ. (1965) öncülüğünde ortaya çıkmıştır. Geçen yaklaşık 50 yıllık zaman içerisinde yapılan kuramsal ve ampirik katkılar ile önemli bilimsel ilerlemeler sağlanmıştır. Ancak 2000'li yıllara kadar Türkiye'de stratejik yönetim ayrı bir alan olarak gelişmemiştir (Üsdiken ve Erden, 2002). Bu araştırma, Türkiye'de stratejik yönetimin, 2000'li yıllarda, gecikmeli de olsa, kendi başına bir alt alan olarak belirginleşmeye başlayıp başlamadığını ve 2000'den bu yana nasıl bir seyir izlediğini incelemeyi amaçlamaktadır.

Stratejik yönetim, kapsamı geniş ve disiplinler arası bir eğilim göstermekle beraber, esas itibarıyla, "rekabet üstünlüğünü açıklamaya ve tahmin etmeye yönelik bir kuram" (Powell, 2002) veya araştırma programı (Teece, 1990) olarak görülebilir. Diğer yönetim kuramlarının (örneğin, insan ilişkileri yaklaşımı, sistem yaklaşımı, postmodern yönetim yaklaşımı) hiçbirisi rekabet üstünlüğü olgusunu odak sorunsal olarak açıklama ve tahmin etme yoluna gitmemektedir. Bu anlamda, stratejik yönetim işletmeler arası başarı farklarını rekabet eksenli araştırmayı konu edinen ayrı bir yönetim disiplini olarak gelişmektedir.

Böyle bir disiplinin gelişimini Türkiye bağlamında incelemek, bir yandan bu alanda dünyadaki gelişmeler ışığında Türkiye'deki yönelimleri konumlandırmayı, diğer yandan Türkiye'ye özgü entelektüel yapıyı kendi içinde anlamayı olanaklı kılacaktır. Bu doğrultuda, çalışma şu alt başlıklarda yürütülecektir: Birinci bölümde çalışmanın yöntemi ve sınırlıkları ele alınacaktır. İkinci bölümde, stratejik yönetimin ayrı bir alan olarak ABD'de doğuşunu tetikleyen nedenler ve izleyen gelişim çizgisi incelendikten sonra, benzer biçimde, Türkiye'de ayrı bir disiplin olarak ayrışmasına götüren çevresel koşullar ve akademik çabalar değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde, Türkiye'de stratejik yönetim alanında en fazla bilimsel yayının yer aldığı Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi kitapçıklarında 2000-2008 yılları arasında yayınlanan bildirilerin bibliyometrik analiz bulguları ve yorumlarına yer verilecektir.

2. Yöntem

Türkiye'deki stratejik düşünce ve araştırmaların entelektüel analizi, esas olarak, bibliyometrik analiz yöntemiyle yapılacaktır. Bibliyometri, bir alanda yazılmış kitap ve makalelerin bazı özelliklerini tespit edebilmek amacıyla matematiksel ve istatistikî yöntemlerin kullanılması biçiminde tanımlanmaktadır (Pritchard, 1969).

Bibliyometrik yöntemde, özellikle akademik bir alanda yapılmış çalışmaların belirli özellikleri analiz edilerek (örneğin; yıllar itibariyle yayımlanan bilimsel eser sayısı, hangi konuların daha çok çalışıldığı, hangi üniversitelerin alana daha çok katkı yaptığı, eserlerin yazar sayısı, kullanılan anahtar kelimeler, atıflar, ortak atıflar, vs.) bilimsel iletişime ilişkin çeşitli bulgular elde edilmektedir.

Bibliyometrik analizle, stratejik yönetim ile ilişkili en fazla çalışmanın yer aldığı Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongre kitapçıklarında 2000’li yıllardan bugüne yayınlanan bildirilerin istatistiksel analizi yapılarak stratejik yönetim araştırmalarının Türkiye’de zaman içerisinde bir yandan geçirdiği evrim, büyüme ve yayılması, diğer yandan atıf analizi ile düşünsel yapısı incelenecektir.

Söz konusu kongrelerde stratejik yönetim alanı ile ilgili 106 bildiri analize tabi tutulmuştur. Bildirilerin stratejik yönetim alanı ile ilgili olup olmadığının tespiti şu kriterlere göre yapılmıştır:

- I. Oturum başlığında strateji kelimesi geçen bildiriler,
- II. Başlığında strateji kavramı geçen ve stratejik yönetim konuları ile ilgili olan bildiriler,
- III. Son yıllardaki kongrelerde oturumlar alanlara göre isimlendirilmediği için, kongrelerin web sitelerinde hakem değerlendirmesinden sonra kabul edilenler listesinde stratejik yönetim alt başlığında ilan edilen bildiriler.

Bibliyometrik yöntem aracılığı ile bilimsel bir iletişime ilişkin elde edilen bulgular bir disiplin içinde yer alan araştırmacıların bilimsel eğilimlerinin tespitine ve bilimsel araştırma etkinliklerinin değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Daha açık bir ifade ile, bibliyometrik çalışma ile yanıtı aranan sorular şunlardır:

- I. Kongre kitapçığında yer alan stratejik yönetim alanı ile ilgili bildirilerin yıllara göre sayısal dağılımı nedir?
- II. En çok bildiri sunan yazarlar kimlerdir?
- III. Yayımlanan bildirilerin yazarları hangi üniversitelerde çalışmaktadır?
- IV. Yapılan çalışmalar stratejik yönetimin hangi alt alanlarında yoğunlaşmaktadır?
- V. Çok yazarlılık durumu nedir?
- VI. En çok kimlere atıfta bulunmaktadır (yerli ve yabancı ayırımı yapılarak)?
- VII. En sık atıf yapılan kaynak türü nedir?

- VIII. En çok atıfta bulunulan dergiler hangileridir?
- IX. Kongrelerde yayımlanan bildirilerde ortak atıf alan yerli ve yabancı referanslar hangileridir?
- X. Strateji literatürünün yaşlanma hızı nedir?
- XI. Kongrelerde yayımlanan bildirilerde dergilere yapılan atıfların dağılımı Bradford Yasasına uymakta mıdır?

Ancak belirtmek gerekir ki, bibliyometrik analiz yolu ile elde edilecek bulgular kendi başlarına, stratejik düşünce ve araştırmaların ulusal entelektüel yapısının haritasını çıkarmaya yetmeyecektir. Bu bulguların ne anlama geldiği ve neye işaret ettiklerinin yorumlanması gerekmektedir. Bu yorumların anlamlı olabilmesi için de bir yandan ulusal, diğer yandan uluslararası bağlam ile de ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, bulgular

- stratejik yönetim alanında dünyada gözlenen tarihsel evrimin,
- Türkiye üzerine, farklı bağlamlarda da olsa, yapılan araştırmaların (Atakan-Duman, Kalemci ve Çakar, 2005; Dalyan, 2002) ve
- uluslararası durumu ortaya koyan araştırmaların (Nerur, Rasheed ve Natarajan, 2004; Romos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro, 2008)

ışığında değerlendirilecektir. Böylece, Türkiye’de stratejik yönetim alanının entelektüel yapısının hem ulusal hem de uluslararası bağlamda konumlandırılması sağlanmış olacaktır.

3. Sınırlılıklar

Yukarıda belirtildiği üzere, bibliyometrik analiz 2000’den bu yana Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi kitapçıklarında yer alan stratejik yönetim ile ilgili bildirimler ile sınırlı olacaktır. Bunun nedenleri şöyle izah edilebilir.

- I. Çalışmanın zaman sınırlılığı (2000’den günümüze geçen dokuz yıllık sürenin esas alınmasının nedeni): Üsdiken ve Erden (2002)’in 1990’lı yıllarda Türkiye’de yönetim alanının disiplin yapısı ve alandaki yaklaşımlarını atıf analizi yöntemiyle inceledikleri çalışmalarında, Türkiye’de genel yönetim alanında 1990’larda yönetim, örgütlenme, örgütsel davranış, personel/insan kaynakları alanlarında disiplin temelli ayrışmalar olmasına rağmen, “ilginç olan “strateji” alt alanının da ayrışma yönünde belirgin bir eğilim oluşturamamış olmasıdır”² (sh., 107) sonucuna varmaktadırlar. Buradan hareketle, stratejik yönetimin kendi başına disiplin temelli bir alt

² Tırnak içerisine alarak strateji kelimesine yapılan vurgu, orijinal metinde mevcuttur.

alan olarak incelemesini esas alan bu çalışmada, 2000 yılı öncesini de kapsayacak bir araştırmaya gidilmesine gerek görülmemiştir. Yapılacak olan, 1990'lı yıllar için varılan söz konusu tespiti, 2000'li yıllar için de geçerli olup olmadığını araştırmaktır.

- II. Çalışmanın kapsam sınırlılığı (Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi'ne sunulan bildirimlerin esas alınmasının nedeni): Türkiye'de stratejik yönetim ile ilişkili çalışmaların en fazla yayınlandığı yer, Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi kitapçıklarıdır. Türkiye'de stratejik yönetim alanına özgü bir dergi yayınlanmamaktadır. 50'nin üzerindeki fakülte ve enstitü dergilerinin hiçbirinde ise stratejik yönetim ile ilgili yayınlar düzenli ve ağırlıklı bir yer işgal etmemektedir. Bu alanda zikredilmeye değer *bilimsel nitelikli* kitaplara da rastlanmamaktadır. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi'nin dışındaki kongrelerde (örneğin, Anadolu İşletmecilik Kongresi, Aile İşletmeleri Kongresi, Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi) yayınlanan bildirimler önemli bir sayıya ulaşmamaktadır. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, aşağıda gösterileceği üzere, 2000'den bu yana her yıl artan sayıda bildiriye yer vermiştir. Daha da önemlisi, söz konusu Kongre yönetim bilimleri alanında uzmanlaşmış ve ulusal ölçekte geniş katılımlı tek bilimsel platform görünmektedir. Diğer bir ifade ile eğer Türkiye'de stratejik yönetim alanında epistemik bir cemaatin oluşup oluşmadığı araştırmaya konu ediliyorsa, her yıl Türkiye'deki birçok üniversiteden yönetim ve organizasyon ana bilim dalında çalışan akademisyenlerin sayısal olarak büyük bir kısmının katıldığı söz konusu Kongre'nin dışında esas alınabilecek ikinci önemli bir platform görünmemektedir. Bunun istisnası, bugüne kadar dört defa gerçekleştirilen *International Strategic Management Congress*'tir. Uluslararası nitelikte olmasına rağmen, söz konusu Kongre'nin katılımcılarının büyük çoğunluğunu Türk akademisyenler oluşturduğu için bu çalışmaya dahil edilebilirdi. Ancak bu Kongre'nin görece yeni olması nedeniyle bir durum değerlendirmesi için şimdilik uygun olmayacağı düşünülmüştür. Bu çerçevede düşünüldüğünde kısaca; makaleler, kitaplar, doktora ve yüksek lisans tezleri araştırma kaynağı olarak alınması yerine, söz konusu kongrede yayımlanan bildirimlerin alınması uygun bulunmuştur.

Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi kitapçıklarında yer alan bildirimlerin analizlerinden çıkan sonuçlar, aynı zamanda, dünyadaki stratejik yönetim alanının entelektüel yapısını bibliyometrik analiz ile inceleyen çalışmalarda ulaşılan bulgular ile karşılaştırılacaktır. Ancak uluslararası karşılaştırmaların da sınırlılıkları olacaktır. Bunun nedeni, karşılaştırmalarda referans alınan çalışmaların kendi sınırlılıklarından kaynaklanmaktadır. Stratejik yönetim alanının entelektüel yapısını doğ-

rudan analiz eden sadece iki çalışmaya rastlanmıştır. Bunlar, *Strategic Management Journal*'da 2004'de yayınlanan *Changes In The Intellectual Structure of Strategic Management Research: A Bibliometric Study of The Strategic Management Journal, 1980-2000* ve 2008'de yayınlanan *The Intellectual Structure of The Strategic Management Field: An Author Co-Citation Analysis* adlı çalışmalardır. Her iki yayın da ulusal karakterli çalışmayı amaçlamamaktadır. Stratejik yönetim alanındaki genel gidişatı *Strategic Management Journal*'da yayınlanan makaleleri esas alarak değerlendirmektedirler. *Strategic Management Journal*, stratejik yönetim alanının gelişmesinde motor güç konumundadır ve alanın disiplinler bir temel kazanması için ilerleme kaynağını oluşturmaktadır. Bu bağlamda yönetim ve organizasyon kongresine sunulan bildirilerin analizi, alanın en ileri bilimsel gelişmişlik düzeyine sahip dergisinde çıkan yayınlar esas alınarak yapılmaktadır.

Ayrıca, detaylı bir inceleme yapıldığında, araştırma için referans alınan yayınların ezici çoğunluğunun ABD ve daha az bir kısmının ise Avrupa kökenli olduğu görülecektir (Bu çerçevede, ABD ve AB'yi bu çalışmada Batı olarak isimlendireceğiz ve çalışmalar Türkiye-Batı karşılaştırmaları biçiminde olacaktır). Bu bağlamda Türkiye ile ilgili değerlendirmelerin kendi ölçeğindeki uluslar ile değil, gelişmiş ülkeler ile yapılması kaçınılmaz görünmektedir.

Ancak, bir yandan alandaki birinci sınıf makalelerin analizinden elde edilen bulgular ile henüz bilimsel niteliği tescil edilmemiş bildirilerin karşılaştırılması, diğer yandan ulusal bilimsel düzeyi ileri Batı ülkeleri ile Türkiye'yi karşılaştırmak eksik ya da yanlış görülebilir. Fakat bunun büyük bir eksiklik veya yanlışlık olarak görülme-yebileceği düşünülmüştür. Çünkü bilimde önde olan ülkelerde alanın geldiği düzeyin ışığında Türkiye'deki durumu analiz etmek bilimsel gelişme çizgisini değerlendirmek açısından daha da gerçekçi ve yararlı sonuçlar sağlayabilecektir. Ayrıca önemle belirtmek gerekir ki; burada temel amaç Türkiye'nin stratejik yönetim alanındaki bilimsel gelişme düzeyini gelişmiş Batı ülkeleriyle karşılaştırmak değil, daha önce de ifade edildiği üzere, stratejik yönetim alanındaki bilimsel iletişimi, gelişim çizgisini ve entelektüel yapısını Batı ülkelerindeki durumu da referans alarak ortaya koymaktır.

4. Stratejik Yönetimin Ayrı Bir Düşünce ve Araştırma Alanı Olarak Doğması

Türkiye'de stratejik yönetim alanının genel yönetim çalışmaları içerisinde ayrı bir disiplin olarak ayrışıp ayrışmadığını tartışmaya zemin oluşturmak için, bu durumun daha önce yaşandığı ABD'deki tarihsel kırılmanın görüldüğü yıllara gitmek yararlı olacaktır. Böylece, bir yandan aradan geçen zaman, diğer yandan gelişim çizgisi bakımlarından değerlendirme yapma olanağı sağlanmış olacaktır.

Stratejik yönetim alanının ayrı bir yönetim disiplini olarak doğduğu ülke, ABD'dir. Diğer ülkeler, birçok yeni disiplinin ortaya çıkışında gözlemlendiği gibi, stratejik yönetim alanında da, izleyici konumda olmuşlardır. Stratejik yönetimin bir disiplin olarak doğduğu 1960'lı yıllardan bu yana alanın bilimsel gelişimine ABD'li bilim insanlarının dışında önemli katkı sunanlar olmamıştır. Avrupalı bilim insanları stratejik yönetim düşünce ve araştırmalarının gelişmesine öncülük yapmamış olsalar da ABD'deki gelişmeleri izlemekte pek de geç kaldıkları söylenemez. 1970'li yıllarda stratejik yönetim alanında, özellikle Chandler (1962)'in izinde giderek çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Türk bilim insanları ise, Avrupa ülkelerinin tersine, gecikmeli olarak ancak son yıllarda stratejik yönetimi ayrı bir bilimsel alan olarak araştırmalarına konu etmeye başlamışlardır.

Bu durumu göz önüne aldığımızda, stratejik yönetimin ayrı bir alan olarak doğmasının tarihini incelemeyi ABD ile sınırlamak yanlış olmayacaktır. ABD'deki tarihsel gelişim çizgisini ve ortaya çıkış koşullarını ele aldıktan sonra, aynı paralelde, 2000'li yıllarda Türkiye'de stratejik yönetimin ayrı bir disiplin olarak ortaya çıkışının koşulları ve nedenleri tartışılacaktır.

4.1. ABD'de

İş dünyasına yönelik stratejik düşünce ve araştırmalar 1960'larda ortaya çıkmıştır. Strateji ile ilgili sistematik çalışmaların 1960'larda ortaya çıkmasının belirli bir tek nedeni görünmemektedir (Moore, 1999). 1960'larda birbiri ile açık ilişkisi olmayan bir olaylar serisinin sonucunda stratejik düşünce ve araştırmalar *ayrı bir alan* olarak doğmuştur. Bu olaylar serisi çevresel koşullar ve akademik yönelişler olarak iki alt başlıkta toplandığında kayda değer bir kaçış şunlardır:

Çevresel Koşullardaki Değişimlerden Kaynaklanan Nedenler:

- 1950 ve 1960'larda ortaya çıkan ve giderek büyüyen işletmelerin kontrollerini sürdürme ve kararları arasında koordinasyonu sağlama sorunları ile karşı karşıya kaymaları,³
- ABD Hava Kuvvetleri içerisinde strateji geliştirme üzerine çalışan bazı personelin sonraları iş dünyasına katılmaları;
- İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan yeni sektörler ve büyük fırsatların yatırımlara konu edilmesi için ihtiyaç duyulan yatırım analizleri;

³ Büyük ölçekli işletmelerin ortaya çıkmasından önce de, devlet, kilise ve askeriye gibi başka alanlardaki büyük ölçekli örgütlerin yönetimine stratejik yaklaşıldığı bilinmektedir.

Akademik İlerlemelerden Kaynaklanan Nedenler:

- Harvard İşletme Okulu'nda genel yöneticinin rolüne vurgu yapan işletme politikaları (business policy) dersinin okutulması;⁴
- 1950'lerde geliştirilen pazarlama konseptiyle yönetim eğitiminin işletme içi yönetim prensipleri vurgusunun işletmenin pazar yönelimli dış çevresine doğru kayması;
- L. Von Bertalanffy gibi akademisyenlerin geliştirdiği sistem yaklaşımı ile işletme ve çevresinin birlikte değerlendirilmeye başlanması;
- Neoklasik firma kuramının (mikro ekonomi) üzerine oturduğu üretim fonksiyonu, tam rekabetçi piyasalar ve benzeri temel kavramlara yöneltilen sert eleştirilerden hareketle işletme davranışlarını açıklayan daha gerçekçi arayışların başlaması (ör. Endüstriyel Organizasyon veya Endüstriyel Ekonomi'nin doğuşu).

Söz konusu çevresel nedenler ve akademik arayışlardan kaynaklanan girişimlerin etkisiyle, 1962'de Chandler ortaya çıkan büyük işletmelerin örgütsel yapıları ile izledikleri stratejileri arasındaki ilişkiyi inceleyerek "örgütsel yapının stratejiyi izlediği" sonucuna vararak stratejinin önemine dikkat çekti. ABD'de ortaya çıkan büyük işletmelerin yapı ve strateji arasındaki ilişkiyi inceleyen ve milat sayılabilecek bu ilk bilimsel araştırmayı referans alarak sonraları Almanya, İngiltere, Fransa gibi ülkelerdeki işletmeler de benzer bir yöntem ile incelendi. Yapı ve strateji arasındaki ilişkinin ilk bilimsel incelemelere konu edilmesini takiben, 1960'ların ortasında, özellikle Ansoff (1965)'un *Corporate Strategy* adlı eserinin etkisiyle, şirket büyümesi ile strateji arasındaki ilişkilere dikkat çekildi. Buradan hareket ile çeşitlemeye gitmiş (diversified) şirketlerin farklı endüstrilerdeki işletmelerine ilişkin genel iş portföyü stratejilerinin etkileri araştırılmaya başlandı (örneğin, Wrigley, 1970; Rumelt, 1974). Ansoff'un öncülüğünü ettiği stratejik anlayış, strateji geliştirmeye "planlı" bir şekilde yaklaşılması gerektiğini ileri sürüyor ve bu planların nasıl geliştirilmesi gerektiği yönünde önemli açılımlar sunuyordu. Diğer bir ifade ile Ansoff, stratejinin kontrollü ve akılcı bir yol ile geliştirilebileceğini ön kabul olarak benim-

⁴ Harvard İşletme Okulu 1965'de Business Policy – Text and Cases (İşletme Politikaları – Ders Kitabı ve Örnek Olaylar) adıyla bir çalışma yayınladı. İşletme Politikaları ders kitabının sunduğu kavramsal çerçeve daha sonra SWOT (işletmenin güçlü ve zayıf yanları ile pazarın fırsat ve tehditlerinin birlikte değerlendirilmesi) olarak ünlendi. İşletme Politikaları dersi için hazırlanan bu kitabın yeni baskılarında yazarları değişmesine rağmen, amacı değişmedi: İşadamları ve yöneticilerin yönetsel yetkinliklerini geliştirmek için gerekli düşünme biçimi, analiz araçları ve örnek olay materyalleri sağlamak. Birçok kişinin katkılarıyla oluşmasına rağmen, Harvard eksenli stratejik düşünme ve yaklaşımın öncüsünün Andrews olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Andrews hem söz konusu ders kitabına katkı sunarak hem de kendi kitaplarında (1971, 1980, 1987) SWOT analizi ile işletmeyi ekonomik çevresinde konumlandırma fikrinin mimarı oldu.

siyordu. 1970'lerden itibaren Mintzberg (1973, 1976, 1985) bu ön kabule meydan okuyarak stratejiyi planlı (intended) geliştirmenin istisna, doğaçlama (emergent) ortaya çıkmasının ise yaygın bir gerçeklik olduğunu ileri süren düşünce ve araştırmaları tetikledi. Böylece, yapı-strateji, çeşitlenme-strateji konularına ek olarak süreç-strateji konusu da stratejik yönetimin alt alanları olarak çalışılmaya başlandı. Ancak stratejik yönetim düşünce ve araştırmaların ivme kazanmasına yol açan, işletmeler arasında uzun vadede gözlemlenen rekabet avantajı farklarının kaynağına yönelik öne sürülen düşünceler ve yapılan araştırmalar oldu. Performans-strateji arasındaki ilişki olarak ifade edilebilecek açıklama ve araştırmalara odaklanan bu ilk çalışmaların en meşhurları PIMS projesi (Schoeffler vd., 1974) ve bira endüstrisi çalışmaları (Hatten, Schendel ve Cooper, 1978) olarak ünlenen araştırmalardır. Performans-strateji arasındaki ilişkiyi irdeleyen ve araştıran çalışmalar, 1980'lerde ortaya çıkan Pozisyon Okulu ve 1990'lardan günümüze uzanan zaman diliminde egemen paradigma konumuna gelen Kaynaklara Dayalı Okul'un üzerine oturduğu merkez eksen konumuna geldi. Böylece 1980'lerden sonra performans-strateji merkez eksenli stratejik yönetim alanında görülen okullaşma eğilimleri olgun bir disiplin olma yolunda çok önemli ilerlemeler sağladı (Barca, 2005). Son yıllarda ise, stratejik karar vericilerin ne tür bilişsel zihinsel setler (cognitive mindsets) ve süreçler temelinde davranış ve düşünceler geliştirdiklerini inceleyen çalışmalar görülmeye başlandı. Biliş-strateji çalışmaları olarak isimlendirilebilecek bu çalışmalar ile birey ve grup kararlarının zihinsel çözümlenmeleri ile henüz pek gelişmeyen yeni bir alt alan doğmaya başlandı. Kısaca, stratejik yönetimin ayrı bir alan olarak ortaya çıkmasında ve birçok kişinin farklı açılardan aynı olguyu açıklamaya katkı sunacak çalışmalar içerisine girmesine yukarıda belirtilen belli başlı alt araştırma alanların ortaya çıkmasının büyük etkisi olmuştur.

Ayrıca stratejik düşünme araştırmaların gelişmesinde işletmelerin üst düzey yöneticilerinin ve danışmanlık şirketlerinin de kayda değer bir katkısı olmuştur. Büyük ölçekli işletmelerin ortaya çıkışından beri girişimci ve yöneticiler stratejik konular ile ilgilenmekteydiler (Pearson, 1999). Ford Company'den Henry Ford, General Motors'dan Alfred Sloan, IBM'den Thomas Watson gibi büyük girişimcilerin yazdıkları, söyledikleri ve eylemleri stratejik konulara ne kadar hassas olduklarını göstermektedir. Daha sonraları yaygınlaşan büyük şirketlerin CEO'larının yazdıkları ve söyledikleri stratejik düşünmenin derinleşmesine ve kapsamının genişlemesine önemli katkılar sundu. Yöneticilerin yanı sıra, McKinsey ve Boston Consulting Group (BCG) gibi danışmanlık şirketleri sadece stratejik yönetim düşüncesinin gelişmesine önemli katkılar sunmadılar, aynı zamanda, daha 1960'larda stratejik yönetim odaklı bir danışmanlık endüstrisinin ortaya çıkmasına da öncülük ettiler. Bütün bunların bir sonucu olarak, stratejik yönetim etrafında akademik bağımsız bir disiplinin oluşmasının yanı sıra sosyolojik bağlamda bir cemaatin oluşması da görüldü.

4.2. Türkiye’de

Yukarıda ABD odaklı stratejik düşünme ve araştırmaların ortaya çıkışını incelerken belirtilen gelişmeye benzer bir biçimde Türkiye’de stratejik yönetim ayrı bir alan olarak doğuşunu açıklamak olanaklı görünmemektedir. Türkiye’de stratejik yönetimin ayrı bir alan olarak kabul gördüğü yıllar, 1990’ların sonu 2000’lerin başı olarak görünmektedir. Söz konusu tarihten önce, stratejik yönetim alanında çalışmalar olmasına rağmen, genel yönetim çalışmaları içerisinde yer almakta ve kayda değer bir yer işgal etmemekteydi. 2000’den sonra ise, yönetim alanında strateji çalışmalarına hem diğer yönetim yaklaşımları ile karşılaştırılmayacak ölçüde ilginin arttığı hem de ayrı bir çalışma alanı olarak doğduğu görülmektedir.

Aşağıda istatistiki bulgulara dayalı olarak ortaya konacağı üzere, 2000’li yıllarda Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi’ne her yıl artan sayıda stratejik yönetim ile ilgili bildiri sunulmuştur. Bilimsel eser olmaya “aday” durumunda olan bildirilerin ötesinde, son yıllarda stratejik yönetim alanında bilimselliği tescil edilmiş makale formundaki eserlerde de önemli bir artış gözlenmektedir. Örneğin 26 yıllık (1980-2005) zaman 2000 yılı öncesi ve sonrası olarak iki dilime ayrıldığında, 1980-1999 arası 20 yılda toplam 27, buna karşın 2000-2005 arası 6 yılda 56 makale yurt içinde yayınlanmıştır (Atakan-Duman ve diğ., 2005). Diğer bir ifade ile 2000 sonrası 6 yıllık kısa bir süre içerisinde yayınlanan toplam makale sayısı, 20 yılda yayınlanan makale sayısının iki katından daha fazladır. Aynı dönemde, Türk yazarların yaptıkları strateji ile ilgili yurt dışında yaptıkları yayın sayısına bakıldığında da benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. 1980-1999 arası 20 yılda toplam 8, buna karşın 2000-2005 arası 6 yılda ise toplam 11 Türk yazarlı makale yurt dışında yayınlanmıştır (Atakan-Duman ve diğ., 2005). Hem yurt içi hem de yurt dışı yayınlarda 2000 yılı itibariyle bir artış gözlenmektedir. Diğer bir ifade ile, 2000 yılı bir dönüm noktası gibi görünmektedir.⁵ Yurt içi ve dışı makale yayın sayılarında 2000 yılı sonrası görülen artış alana giderek daha fazla ilginin arttığı ve ayrışmaya doğru gittiği yönünde yorumlara gitmeyi olanaklı kılmaktadır.

En az bunun kadar önemli olan diğer bir husus, 2000’li yıllarda Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi’nde stratejik yönetimin; örgütsel davranış, örgüt kuramı ve insan kaynaklarının yanında dördüncü bir alt alan olarak sınıflandırılmaya başlanmıştır. Yönetim alanında uzman akademisyenlerin organize ettiği böylesi bir kongrede stratejik yönetimin bir alt alan olarak sınıflandırılması, kendi başına bağımsız bir disiplin olarak görülmeye başlandığının önemli bir işareti olarak yorumlanabilir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, 2000’li yıllarda Türkiye’de stratejik yönetimin “uzmanlaşma” yönünde bir ayrışmaya giderek, gecikmeli de olsa dünyadaki geliş-

⁵ Ayrıntılar için bakınız Atakan-Duman, Kalemci ve Çakar, 2005, sh. 61.

melere paralel olarak kendi başına bir disiplin olma yoluna girmiş olduğu söylenebilir.

Diğer bir gösterge, stratejik yönetim alanında temel kavramların ne anlama geldiği yönünde giderek ortak bir görüşün oluşmasıdır. Örneğin, Atakan-Duman, Kalemci ve Çakar (2005) 1980-2005 arasında stratejik yönetim ile ilgili yayınlanan makaleleri esas alarak Türk yazınında strateji kavramının ne anlama geldiğine yönelik CATA yazılımı kullanılarak içerik analizi yaptıklarında vardıkları sonuç, Türkiye’de “stratejik yönetim alanında kavramsal açıdan bir görüş birliği olduğunu analizlerle ortaya koymuştur” (s. 70) olmuştur. Türk yazını için vardıkları bu sonuç, kaynak çalışma olarak aldıkları Nag ve diğ. (2007)’nin Amerikan yazını için ulaşılan bulgular ile de büyük oranda örtüştüğünü belirtmektedirler. Bu açıdan bakıldığında, stratejik yönetim alanında temel kavramlar konusunda Türkiye’de de ortak bir zeminin oluşması, alanın disiplin temelini oluşturması bakımından önemli bir gösterge olarak görülebilir.

Gecikmeli de olsa, Türkiye’de stratejik yönetim düşünce ve araştırmalarının ayrı bir alan olarak doğmasının en önemli birkaç nedeninin (yukarıda ABD için yapılan sistematığe paralel olarak çevresel ve akademik olanları ayrı ayrı ele alırsak) şunlar olabileceği ileri sürülebilir:

Çevresel Koşullardaki Değişimlerden Kaynaklanan Nedenler:

- 1992’de kurulan yeni üniversiteler adına yurt dışına lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) çalışmalar yapmaya gönderilen ve 1990’ların sonu ve 2000’li yılların başında yurda dönüş yapan genç akademisyenlerin Batı’da çalışılan güncel konuları Türk bilim dünyasına taşımaları;
- 1990’larda kullanılmaya başlanan ve Türkiye’de 1990’ların sonu 2000’lerin başında yaygınlaşan internet sayesinde, dünyada çalışılan konuları araya fazla zaman girmeden izleme olanağının doğması;
- Türkiye’de giderek daha fazla rekabetçi bir iş ortamının doğması (örneğin, özelleştirmeler yoluyla piyasaların rekabete açılması, 1996’da Türkiye’nin Gümrük Birliğine üyeliği ve Türk işletmelerinin uzun süreden beridir sahip olduğu rekabet avantajının -yönetimsel yetkinliklere dayanmayan ve ucuz girdilerden kaynaklanan karşılaştırmalı maliyet üstünlükleri- Uzak Doğu’dan gelen rekabet tarafından erozyona uğratılması) ve bunun sonucu olarak da iş dünyasının rekabet kapasitelerini geliştirmeye yönelik yeni arayışlara girmeleri.

Akademik İlerlemelerden Kaynaklanan Nedenler:

- Yurt dışında ve yurt içinde stratejik yönetim alanında yüksek lisans ve doktora çalışmalarının yapılması/yaptırılması;

- Bilimsel toplantı, sempozyum ve kongrelerde stratejik yönetim çalışmalarına giderek daha fazla yer verilmesi;
- 2003’de çıkan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile stratejik planlamanın kamu kurumlarının gündemine girmesi ve bunun akademik çevreleri katkı sunma ve araştırma yapma yönünde hareketlendirmeye yol açması.

Özetle belirtmek gerekirse, 2000’li yıllarda Türkiye’de stratejik yönetimin ayrı bir alan olarak ayrışmaya başlanmasının kayda değer birkaç göstergesi şöyle sıralanabilir:

- I. Stratejik yönetim alanında verilen bilimsel eserin sayısında hızlı bir artışın gözlenmesi,
- II. Yönetim alanında 17 yıldır kesintisiz sürdürülen ve geniş katımlı Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi’ne sunulacak bildirilerin, örgüt kuramı, örgütsel davranış ve insan kaynaklarının yanında stratejik yönetim alt alanında da sınıflandırılmaya başlanması,
- III. Stratejik yönetim adıyla ulusal ve uluslararası kongrelerin düzenlenmeye başlaması,
- IV. Yönetim ile ilgili bilimsel çalışmalarda (dergi gibi yayınlar ve kongre gibi bilimsel toplantılarda) stratejik yönetime giderek daha fazla yer verilmesi,
- V. Disiplinin gelişmişlik göstergesi olarak, stratejik yönetimin disiplin temelleri ve bilimsel statüsüne (Barca, 2001, 2003a, 2005, 2007) ve Türk yazınında strateji kavramının ne anlama geldiğine (Atakan-Duman, Kalemci ve Çakar, 2005) ilişkin araştırmaların ortaya çıkması,
- VI. Bazı akademik dergilerde stratejik yönetimle ilgili özel sayıların çıkarılması (ör: YAD strateji özel sayısı),
- VII. Stratejik yönetim ile ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmalarının artması (Dalyan, 2002).

Ayrıca belirtmek gerekir ki, Türkiye’de stratejik yönetim araştırma programı içerisinde çalışan bilimsel bir topluluğun (cemaatin) giderek oluştuğu söylenebilir. ABD’deki gibi alana özel dergilerin (*Strategic Management Journal* gibi) ve toplulukların (*Strategic Management Society* gibi) henüz ortaya çıkmamasına rağmen, 2000 yılı sonrasında stratejik yönetim alanında çalışmalarını yoğunlaştıran ve etkileşim içerisinde olan akademik bir çevrenin varlığından söz etmek olanaklı görünmektedir. Mevcut durumda, bu topluluk daha çok Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi’ni fiili bir buluşma ve fikir değişiminde bulunma platformu olarak kullanmaktadırlar. Bunun doğal sonucu olarak da, söz konusu Kongre’nin kitapçık sayfa-

larını araştırmaları için kullanmaktadırlar. 2005'den buya yapılan ve Türk üniversitelerinin öncülük ettiği *International Strategic Management Congress* alanda uzmanlaşanların bir araya geldiği diğer önemli bir buluşma platformu olmuştur.

Akademik gidişe paralel olarak, danışmanlık alanında da stratejik yönetime ilgi artmaktadır. Örneğin, danışmanlık şirketlerinin internet sitelerine bakıldığında, önemli bir kısmının stratejik yönetim ile ilgili danışmanlık ve eğitim hizmeti sundukları görölmektedir. Aynı doğrultuda, üst düzey işletme yöneticileri arasında da stratejik yönetimin son yıllarda ilgi odağı olmaya başladığı söylenebilir. Örneğin, 2000'li yıllarda üst düzey yöneticilerin sorun ve görüşlerinin ele alındığı dergilerde bir artış (Para, Forbes, Business Week) ve bu dergilerin sayfalarında stratejik konulara daha çok yerdikleri gözlenmektedir. Aşağıda Türkiye'de yönetim, ekonomi ve iş dünyası ile ilgili olarak yayımlanan dergilerin yayın hayatına başlama tarihleri yer almaktadır.

Tablo 1. İş Dünyası ve Yönetim Dergileri

Ekonomist	1991
Yatırımlar	1991
Capital	1992
Ekonomi Vitrini	1996
Active Dergisi	1998
Elegance	1998
Platin	1998
İş Güç	1999
Kobi Efor	1999
Kobiklinik	1999
Ekonometri	2001
Turkishtime	2001
İşadamı	2003
İnfomag	2004
Para	2004
BusinessWeek	2005
Forbes	2005

5. Araştırma Bulguları

Yukarıda bir bibliyometrik çalışmada ne tür sorulara yanıt arandığı ifade edilmişti. Bu çalışmada söz konusu sorulara Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongrelerinde stratejik yönetim alanında sunulan bildiriler bağlamında yanıt aranmaya çalışılacaktır. Araştırma sorularına yanıt verebilmek amacıyla, kongrelerde yayımlanan bildiriler önce bibliyometrik özellikleri, daha sonra da bu bildirilerde yapılan atıflar açısından incelenecektir.

5.1. Bildirilerin Bibliyometrik Özellikleri Bakımından Analizi

Bibliyometrik özellikleri açısından inceleme, bildirilerin yayın yılı ve sıklığı, yazar sayısı, hangi üniversiteden araştırmacıların katkıda bulunduğu, yoğun olarak çalışılan alt alanlar, vs. bakımlarından anahtar kelimeler aracılığıyla istatistiksel bir çalışma gerektirmektedir. Böylesi bir çalışma ile, stratejik yönetim alanında yapılan yayınların genel bir profilinin çıkarılması amaçlanmaktadır.

Aşağıdaki tabloda yıllar itibariyle Yönetim ve Organizasyon Kongrelerinde sunulan bildiri sayıları yer almaktadır:

Tablo 2. Yıllar İtibariyle Yönetim ve Organizasyon Kongrelerinde Sunulan Bildiri Sayıları

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Toplam
Bildiri Sayısı	3	7	11	9	11	10	12	17	26	106
Yüzde (%)	2,83	6,60	10,38	8,49	10,38	9,43	11,32	16,04	24,53	100

Tablodan da görüleceği üzere yıllar itibariyle kongrelere sunulan bildiri sayısında bir artış gözlenmektedir. Son 3 yılda yayımlanan bildiri sayısı, önceki 6 yılda yayımlananların yarısından daha fazladır. Bir genelleme yapıldığında, 2000 yılı sonrasında, her yıl artan oranda stratejik yönetim ile ilgili çalışmalara yer verildiği görülmektedir.

2000 yılı sonrası görülen bu artışın nedenleri arasında, daha önce de ifade edildiği üzere, özellikle yurt içi ve yurtdışında dışında stratejik yönetim alanında yüksek lisans ve doktora çalışmalarının yapılması/yaptırılmasının etkisi yer almaktadır. Kongrelerde sunulan bildirilerde en fazla katkı sunan yazarların eğitim arka planlarına bakıldığında bu açıkça görülmektedir. Kongrede stratejik yönetim alanında en fazla katkı yapan yazarlar arasında Mehmet Barca toplam 12 bildiri ile ön sırada yer almaktadır. Daha sonra Gürcan Papatya, Sevda Yaşar Coşkun, Nurhan Papatya, Aykut Berber, Ayşe Karaevli, İhsan Yüksel, Kemal Karayormuk, Mahmut Geyik,

Mehmet Ali Köseoğlu ve Recai Coşkun kongrelerde stratejik yönetim alanına önemli oranda katkı sunan yazarlar arasında yer almaktadırlar. Söz konusu bu 11 yazarın 8'i doktora tezlerini yurt dışında veya yurt içinde stratejik yönetim veya ilişkili alanlarda yapmışlardır. Aşağıda kongrelere bildirimleri ile stratejik yönetim alanına en fazla katkıda bulunan yazarların eğitim arka planlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3. Kongreye En Fazla Katkıda Bulunan Yazarların Eğitim Arka Planları

İsim-soy isim (kongrelere katkı sırasına göre)	Doktora derecesi- ni aldığı üniversite	Doktora derecesini aldığı yıl	Doktora tez konusu
Mehmet Barca	University of Leicester, UK,	2001	Economic Foundations of Strategic Management: On the Economic Conceptualisation of the Nature and Sustainability of Profit Differentials Among Firms
Gürcan Patya,	Süleyman Demirel Üniversitesi	1997	Türkiye İşletmelerinin Küresel Normlara Entegre Yönelimli Verimlilik Stratejilerinin Analizi
Sevda Yaşar Coşkun	Sakarya Üniversitesi	2008	Rekabet Kurulu Yoğunlaşma Kararlarının İktisat Okulları Bağlamında Değerlendirilmesi
Nurhan Patya	Dumlupınar Üniversitesi	2002	Sürdürülebilir Rekabetçi Üstünlük Sağlamada Kaynak Tabanlı Stratejik Pazarlama Yaklaşımı: Isparta Sanayi Sektörü İşletmelerinde Uygulama
Aykut Berber	İstanbul Üniversitesi	2003	Kaos eşliğinde adapte olabilen karmaşık sistemler ve ürün geliştirme modeli
Ayşe Karaevli	Boston University School of Management, USA	2003	Majors: Strategic Management & Organizational Behavior
Mahmut Geyik	Sakarya Üniversitesi	2007	Stratejik Yönetimde Paradigma Kırılması: Pozisyon Okulu İle Kaynaklara Dayalı Okulun Karşılaştırılması
M. Ali Köseoğlu	Afyon Kocatepe Üniversitesi	2007	Etik Kodlarının Rekabet Stratejilerine Etkileri ve Bir Alan Araştırması

Araştırmamız kapsamındaki yıllar arasında kongrelerde yayımlanan 106 bildiri 154 farklı araştırmacı tarafından yazılmıştır. Ancak bu yazarların yaklaşık beşte biri (%20,8'i; 32 yazar) tek bildiri ile, geriye kalanı ise birden fazla bildiri ile katkıda bulunmuştur. Bu bulgu, stratejik yönetim alanında düzenli çalışan bir akademisyen çevrenin oluştuğu yönünde önemli bir fikir vermektedir.

Bildirilerin ortak yazarlılık durumuna bakıldığında, çoklu yazarlar tarafından kaleme alınmış bildirilerin sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Yazar sayısının en fazla olduğu bildiri 5 yazarlıdır. Kongrelerde bildiri başına düşen ortalama yazar sayısı ise 1,45'tir. Kongrelerde yayımlanan bildirilerin %34,9'u (37 adet bildiri) tek yazarlıdır. 2'li ve 3'lü yazar sayısına sahip bildirilerin toplamı 65 ile %61,4 lük bir orana sahiptir. Bu oran Yozgat ve Kaplan (2008)'in, 1998-2007 yılları arasında yayımlanan yönetim ve organizasyon kongrelerinde örgüt kuramı ve örgütsel davranış alt alanlarına dair bibliyometrik analiz çalışmalarındaki çoklu yazar sayısı ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. Yozgat ve Kaplan'ın bulgularına göre, Örgüt Kuramı alanında 2'li ve 3'lü yazar sayısının toplam oranı % 61,76, Örgütsel Davranış alanında ise 2'li ve 3'lü yazar sayısının toplam oranı % 61,09'dur. Bu oranlar başka alanlarda olduğu gibi, stratejik yönetim alanına katkı sunan araştırmacıların birlikte çalışma eğilimi gösterdikleri ve bununda alanda çalışanlar arasında ortak çalışma kültürünün varlığına işaret ettiği söylenebilir.

Yönetim ve Organizasyon Kongrelerinde 2000-2008 yılları arasında yayımlanan bildiriler 46 farklı kurumda görev yapan araştırmacılar tarafından sunulmuştur. Sunulan bildirilerin geldiği yerlerin büyük bir kısmı üniversitelerdir. Üniversiteler dışından yazarların yer aldığı kurum sayısı 4'tür (3 farklı kamu kurumunun yanı sıra özel sektörden 1 kuruluşta görev yapan araştırmacılar yer almıştır). Alana en fazla katkı sunan üniversiteler incelediğinde ise, başta Sakarya Üniversitesi olmak üzere, 5 üniversitenin en fazla katkı sunduğu görülmektedir. Dikkat çeken bir ayrıntı, Marmara Üniversitesi dışında metropol üniversitelerinin bu alana yaptığı katkının oldukça sınırlı olmasıdır. Aşağıdaki tabloda bu alana katkıda bulunan üniversiteler ve bu üniversitelerde katkı sunan araştırmacıların katkı düzeyleri yer almaktadır.

Tablo 4. Üniversitelerin Yönetim Organizasyon Kongresine Yaptığı Katkı Düzeyi

Üniversite Adı	Gönderilen Bildiri Sayısı	Yazarlar	Katkıda Bulunduğu Bildiri Sayısı
Sakarya Üniversitesi	19	Mehmet BARCA	12
		Sevda Yaşar COŞKUN	5
		Recai COŞKUN	3
		Mahmut GEYİK	3
		Ali TAŞ	1
		Rana Özen KUTANİS	1

		Hayrettin ZENGİN	1
		Erhan BİLGİLİ	1
		Hümevra TAŞÇIOĞLU	1
		Esra DİL	1
		Haldun TURAN	1
		Dilek YILDIRIM	1
Süleyman Demirel Üniversitesi	8	Gürcan PAPATYA	5
		Nurhan PAPATYA	4
		İlker H. ÇARIKÇI	2
		Ömer ANTALYALI	2
		Erol EROĞLU	1
		Sonay Zeki AYDIN	1
		Hasan İBİCİOĞLU	1
		Kürşat ÖZDAŞLI	1
		Belma AK	1
Marmara Üniversitesi	8	Ömer DİNÇER	2
		İbrahim ANIL	1
		Uğur YOZGAT	1
		Mina ÖZEVREN	1
		Refika BAKOĞLU	1
		Dilek ZAMANTILI NAYIR	1
		Ayla Z. ÖNCER ÖZDEMİR	1
		Eyüp Aygün TAYŞİR	1
		Fatih DURAN	1
		Sebahattin YILDIZ	1
		Yaşar BAŞTUĞ	1
		Çigdem KAYA	1
		Ülkü UZUNÇARŞILI	1
		Barış SAFRAN	1
Selçuk Üniversitesi	5	M.Şerif ŞİMŞEK	2
		Ahmet DİKEN	1
		Bahadır AKIN	1
		H.Serdar ÖGE	1
		Yunus Emre ÖZTÜRK	1
		Tahir AKGEMCİ	1
		Adem ÖĞÜT	1
		Rıfat İRAZ	1
		Ahmet DİKEN	1
		Serdar ÖGE	1
		Ali Şükrü ÇETİNKAYA	1
		Şebnem ASLAN	1
Afyon Kocatepe Üniversitesi	5	Kemal KARAYORMUK	3
		Mehmet Ali KÖSEOĞLU	3
		Veysel AĞCA	2

Özlem YAŞAR UĞURLU	1
Duygu KIZILDAĞ	1
Çetin BEKTAŞ	1

Öte yandan kongrelerde sunulan stratejik yönetim ile ilgili bildirimlerin stratejinin hangi alt alanlarında yoğunlaştığını belirlemek üzere kullanılan anahtar kelimelere bakıldığında, stratejik planlama konusu ile bu konu ile ilişkili analiz araçlarının (SWOT, senaryo analizi, strateji haritaları vb) daha çok çalışıldığı görülmektedir. Planlama konusu dışında en fazla çalışılan konuların, işletmelerin başarılı olabilmelerinin koşulunu çevreye uyum süreci içinde gören ve bu bağlamda sosyal ağlara dahil olma, örgütsel adaptasyon ve stratejik işbirliği konularını araştıran çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Yine rekabet avantajının kaynakları bağlamında; sosyal sorumluluk, iş ahlakı, dış kaynak kullanımı, bilgi yönetimi, pazarda ilk olma gibi unsurların rekabet avantajı yaratmadaki etkilerini konu alan çalışmaların yapıldığına rastlanmaktadır. Aşağıda 2000-2008 yılları arasında araştırmacıların daha çok hangi alt alanlarda bildiri sunduklarına ilişkin tablo yer almaktadır.

Tablo 5. Bildirilere En Çok Konu Olan Stratejik Yönetimin Alt Alanları

Stratejik planlama, SWOT, Strateji haritaları, senaryo	16
Sosyal ağlar, örgütsel adaptasyon, stratejik işbirlikleri	8
Rekabet avantajının kaynakları	8
Strateji felsefesi	7
Misyon ve vizyon	7
Şirket düzeyinde stratejiler, çeşitlenme stratejileri	7
İnnovasyon, iş modelleri	5
Strateji geliştirme anlayışı	5
Stratejik düşünce okulları	4
Stratejik küçülme	4
Stratejik kararlar	4
Temel yetkinlikler, kaynak tabanlı görüş	4
Stratejik düşünce	3
Stratejik yönelim	3
Strateji-örgüt yapısı	3
Stratejik bilgi, öğrenme	3
Rekabet stratejileri, jenerik stratejiler	3

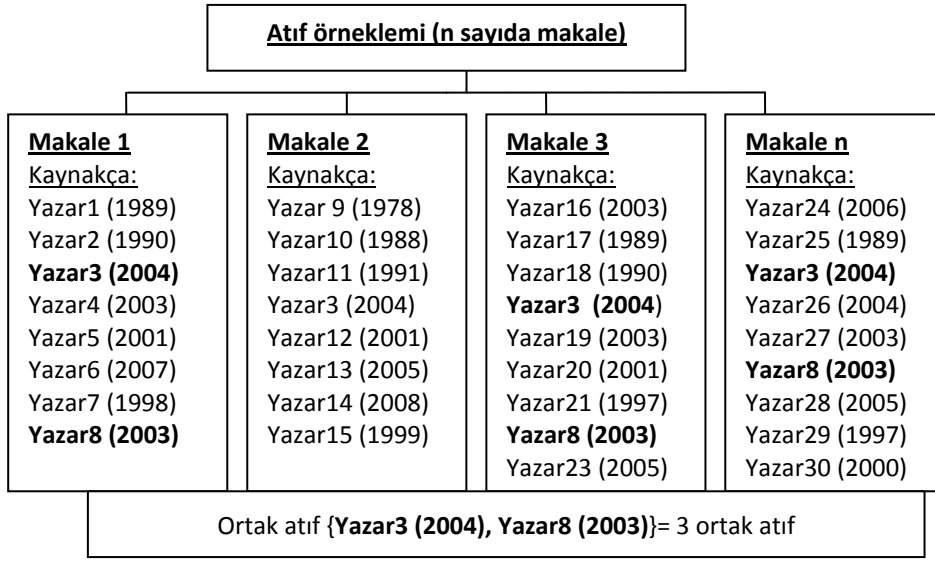
Rekabet hukuku	3
Sektör analizi, 5 güç analizi	2
Uluslararasılaşma stratejileri	2
Şehir, bölge ve ulus rekabeti	2
Stratejik girişimcilik	1
Stratejik performans ölçümü	1
Stratejik iletişim	1
Toplam	106

Stratejik yönetimde çalışılan alt alanlar bakımından Batı ile Türkiye karşılaştırıldığında görülen en önemli fark, Batı’da stratejik yönetim alanında ana akım (mainstream) çerçevesinde rekabet stratejileri, temel yetkinlikler, şirket stratejileri, karar süreçleri gibi alt konular çalışılırken (Nerur, Rasheed ve Natarajan, 2008), Türkiye’de planlama, sosyal ağlar, sosyal sorumluluk, iş ahlakı, dış kaynak kullanımı, bilgi yönetimi, misyon ve vizyon, rekabet hukuku gibi ana akım dışında sayılabilecek alt alanlarda önemli sayıda çalışmanın yapıyor olmasıdır. Türkiye’deki çalışmaların stratejik planlama ağırlıklı oluşları başka yazarlar tarafından da tespit edilen bir durumdur. Örneğin, 1933’den günümüze kadar stratejik yönetim alanında yapılan 250’si yüksek lisans 61’i doktora olmak üzere toplam 311 bilimsel çalışmayı inceleyen Dalyan (2002), çalışmaların yoğun olarak stratejik planların hazırlanma süreci ile ilgili konuları kapsadığını tespit etmiştir. Buna karşın, stratejik yönetimin kuramsal ve görgül olarak bilimsel bağlamda ilerlemesine yönelik bilimsel çalışmalar bir yana, alanın temel kavramlarına, stratejik planların uygulanmasına ve değerlendirmesine yönelik çalışmalara dahi çok az rastlanmaktadır (Dalyan, 2002: 77). Stratejik plan hazırlama sürecine yönelik akademik ve akademik olmayan çalışmalara ABD’de 1965-1975 arasında yoğun olarak rastlanmaktadır. 1975 sonrasında, tahmine izin vermeyen istikrarsız çevre koşullarının oluşması ile “stratejik plan” yerine “rekabet stratejilerine” yönelik çalışmalar başlamış ve Porter’ın 1980 ve 1985’deki iki eseriyle rekabet stratejileri anlayışı (Pozisyon Okulu) egemen paradigma haline gelmiştir. 1990’lardan sonra da rekabet stratejileri anlayışı devam etmekle beraber farklı bir içerikte ve farklı bir paradigma çerçevesinde gelişmiştir. 1990’lardan sonra sektörel güçler referans alınarak rekabet stratejilerinin (maliyet liderliği, farklılaşma ve odaklaşma) belirlenmesi yerine temel yetkinlikleri esas alarak rekabet stratejilerinin belirlenmesini öneren anlayış (Kaynaklara Dayalı Okul) egemen duruma gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak, çalışmalar ağırlıklı olarak bu anlayışların geliştirilmesi ve test edilmesine yönelmişlerdir. Türkiye’de bu doğrultuda çalışmalar, strateji hazırlama süreci kadar çok fazla çalışılmasa da en fazla çalışılan konular arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada ortaya çıkan diğer kayda değer bir bulgu, stratejik yönetim alanında yenilik (innovation), yatırım (investment) ve çeşitlendirme (diversification) gibi alt alanlarda son yıllarda (özellikle 2005) sonrasında görülen artıştır. Daha önce Atakan-Duman, Kalemci ve Çakar (2005) tarafından 1980-2005 arasında stratejik yönetim ile ilgili yayınlanan makaleler esas alınarak Türk yazınında strateji kavramının ne anlama geldiğine yönelik CATA yazılımı kullanılarak yaptıkları içerik analizinde, yenilik, yatırım ve çeşitlendirme gibi kavramların pek yer almadığını tespit etmişlerdir. Nag, Hambrick ve Chan (2007)'in Amerikan yazını için yaptıkları araştırma ile karşılaştırdıklarında, Türkiye'deki yazının tersine ABD yazınında söz konusu kelimelerin stratejik yönetim alanında yoğun olarak çalışıldığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise, Türkiye'deki makale referanslı yazının tersine, bildirilerin anahtar kelimelerinden hareket ile söz konusu kavramlar esas alınarak stratejik yönetim alanında alt alanlar olarak Batı'daki yazın ile paralellik arz eden bir sonuç görülmektedir. Bunun nedeni, Kongre bildirilerinin güncel olanı makalelere göre daha fazla yansıttıkları ile ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte, söz konusu kavramlar ile ilişkili konuların, 2005 yılı sonrasında daha yoğun olarak çalışıldığını da belirtmek gerekir. Kısaca, son yıllarda Türkiye'de görülen bu eğilim ile Batı'daki genel gidiş arasında benzerliğin daha fazla arttığı söylenebilir.

5.2. Bildirilerin Atıfları Bakımından Analizi

Yukarıda kongrelerde sunulan bildirilerin genel bibliyometrik özelliklerine dair bazı bulgular ortaya konularak, alanın gelişimi konusunda bazı tespitlerde bulunmaya çalışılmıştır. Öte yandan daha önce de ifade edildiği gibi, bibliyometrik analiz içinde özel bir analiz yöntemi olan atıf sayımı ve ortak atıf analizi ile kongrelerde sunulan bildirilerin entelektüel yapısını ortaya koymak olanaklıdır. Atıf analizi, akademik yayınlarda dipnot veya kaynakça biçiminde yer alan atıfların incelenmesine dayanır. Hangi yazarlara ve bilimsel eserlere daha çok atıfta bulunulduğu, hangi bilimsel dergilerin daha çok atıf aldığı, alanla ilgili literatürdeki yaşlanma hızı vb. veriler elde edilmektedir (Al ve Coştur, 2008). Literatürde atıf yapmanın temel işlevinin atıf yapan ile atıf yapılan belge arasında bir bağ kurmak olduğu ifade edilmektedir (Smith, 1981: 84). Ortak atıf analizi ise atıf sayımlarından elde edilen frekansların dağılımına dayanmaktadır. Türkiye'de 1990'lı yıllarda Yönetim alanının yapısını ortak atıf analiz yöntemiyle inceleyen Üsdiken ve Erden (2002) ortak atıf analiz yöntemini şu şekilde açıklamaktadır. Ortak atıf analizinde ilk olarak, incelenen yazında belirlenen bir sayının üzerinde atıf alan kaynaklar saptanmaktadır. İkinci aşamada, bu kaynaklardan herhangi ikisine beraber atıf veren makalelerin sayısı belirlenmektedir. Üçüncü olarak da yine belirlenen bir ortak atıf sayısının üstünde atıf alan kaynak çiftleri arasında ortak kaynaklar bulunduğu takdirde bunları birleştirerek atıf ağları elde etmek mümkün olmaktadır. Aşağıda ortak atıf analiz yönteminin nasıl yapıldığını gösteren şema yer almaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Ortak Atıf Sayım Yöntemi

Kongrelerde atıf yapılan kaynaklar dergi, kitap, edit kitap, kongre/sempozyum bildirisi, tez ve diğer yayınlar olmak üzere altı kategoriye ayrılmıştır. Teknik rapor, bülten, popüler dergiler ile günlük-haftalık gazetelere yapılan atıflar, web sitelerine ve görüşmelere yapılmış atıflar “diğer yayınlar” altında sınıflandırılmıştır. Bazı bildirilerde atıf yapılan kitap türü kaynakların bazılarının farklı basımlarına ve yabancı yayınların Türkçe çevirilerine yer verildiği tespit edilmiş ve bu yüzden farklı basım yılları olan ya da daha sonra isimleri değiştirilen kitaplar ile çevirisi yapılmış yayınlar tek bir yayın halinde sayılmıştır. Toplam 106 bildiri içinde kendi kendine yapılan atıflar çıkarıldıktan sonra 2021 adet atıf analiz edilmiş ve aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Bildiri başına düşen ortalama atıf sayısı 19’dur. En düşük atıf sayısı 4, en yüksek atıf sayısı ise 52’dir. Atıflardaki yerli yabancı yazar oranına baktığımızda bu oranın yabancılar lehine gerçekleştiğini görmekteyiz. Toplam 2021 atıf içinde 1594 yabancı atıfa karşılık, 427 yerli atıfta bulunulmuştur. En çok atıf alan yabancı yazarlara bakıldığında M. E. Porter’in değişik yayınları ile birlikte toplam 62 kez atıf aldığı görülmektedir. Ardından H. Mintzberg’in 26 atıf ile ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Porter’in diğer yabancı yazarlar ile karşılaştırıldığında açık ara ile daha çok referans alması Türkiye’deki strateji yazınına Porter’in etkisinin büyük olduğunu ortaya koymasından oldukça önemli bir gösterge sayılabilir. Aşağıdaki tabloda en çok atıf alan yabancı yazarların atıf sayıları gösterilmektedir.

Tablo 6. En Çok Atıf Alan Yabancı Yazar

Referansın yazarı	Genel Toplam
Porter, M. E.	62
Mintzberg, H.	26
Hamel, G.	23
Barney, J. B.	22
Prahalad, C.K.	19
Hitt, M. A.	16
Dess, G. G.	13
Parnell, J. A.	13
Ireland, R. D.	11
Hoskisson, R. E.	10

Ancak, Porter'ın açık ara ile en fazla referans alan yazar olması Türkiye'ye özgü bir durum değildir. Nerur, Rasheed ve Natarajan (2008) ve Ramos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro (2004)'nın bulguları, Porter'ın Batı'daki stratejik yönetim yazınında merkezi konum işgal ettiğini göstermektedir. Bunun nedeni olarak, 1980'lerde Porter'ın yayınlamış olduğu iki eseri ile stratejik yönetim alanının bilimselleşme sürecinin dönüm noktası olarak görülmesine bağlanabilir. Daha önceleri stratejik yönetim alanı ağırlıklı olarak analiz araçları (BCG matrisi, SWOT, deneyim eğrisi vs.) çerçevesinde giderken, Porter, 5 güç modeli, jenerik stratejiler ve değer zinciri gibi yeni kavramlar ile alana kuramsal bir çerçeve kazandırdı. Bu durum hem dünya hem de Türkiye'deki yazında dönüm noktası olarak görüldüğü için sonraki çalışmaların ana referans odağı oldu. Ancak, Türkiye ile söz konusu çalışmalar arasındaki en büyük fark; (hem eser hem yazarı birlikte düşünüldüğünde) şöyle ifade edilebilir: *Stratejik Management Journal*'deki eserlerde en fazla referans alan kişiler arasında Williamson, Nelson and Winter, Cyert ve March gibi aslında doğrudan strateji alanında yazmayan, eserlerini ekonomi alanında veren kişilere yapılan referansların çokluğudur. Bu durum Batıdaki stratejik düşünme ve araştırmaların önemli bir kısmını ekonomiden beslediği anlamına gelmektedir. Batı'da ekonomi kuramlarından faydalanmanın iki nedenine rastlanmaktadır: Stratejik yönetim alanı içerisinde Pozisyon Okulu, Kaynaklara Dayalı Okul, Avusturyan Strateji Okulu vb. yaklaşımları geliştirmek için ve/veya herhangi bir yaklaşımı değil, bir bütün olarak stratejik yönetimin disiplin temellerini geliştirmek için ekonomi araştırma programı içerisinde yer alan kuramlar incelenmektedir (Barca, 2003b). Türkiye kökenli çalışmalarda ise, komşu disiplin niteliğindeki ekonomiden fazla yararlanılmadığı için söz konusu yazarlara referansta bulunulmadığı söylenebilir. Bunun nedeni olarak, Batı'daki gibi, stratejik yönetim alanındaki herhangi bir yaklaşımı geliştirmek ve/veya bir bütün olarak stratejik yönetime kuramsal temeller oluşturmak gibi "kuram geliştirmeye" yönelik çabaların olmayışı gösterilebilir. Ayrıca,

komşu disiplinlerden yararlanma yoğunluğu, stratejik yönetim çalışmalarının Batıda ağırlıklı olarak disiplinler arası (ekonomi ve örgüt kuramları) bir karakter taşıdığına da işaret etmektedir. Türkiye’de ise, disiplinler homojenliğin belirgin karakter olduğu görülmektedir.

Daha önce ifade edildiği üzere kongrelerde sunulan bildiriler daha çok stratejik planlama konusu ile ilgili araştırmalardan oluşmaktaydı. En fazla çalışılan alan stratejik planlama, analiz araçları vs. olmasına rağmen planlama anlayışının öncüsü durumunda olan Igor Ansoff veya SWOT analiz çerçevesinin ilk ve en meşhur yazarlarından Andrews’a fazla atıfta bulunulmadığı görülmektedir. Bu durum, Türk yazarların birincil eserlerden daha az yararlanma yoluna gittikleri anlamına gelmektedir.

En fazla referans alan iki temel eserin de yine Porter’a ait olduğunu görmekteyiz. Porter’in 1980’de yazdığı *Competitive Strategy* isimli eseri ile 1985’te yazdığı *Competitive Advantage* isimli eseri en fazla atıf alan eserlerdir. Aşağıdaki tabloda en fazla atıf alan eserlerin atıf alma sıklığı yer almaktadır.

Tablo 7. En Çok Referans Alan Yabancı Eser ve Yazar/ları

Eser ve Yazar/ları	Genel Toplam
<i>Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors</i> Porter, M.E., 1980	15
<i>Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance</i> Porter, M.E., 1985	10
<i>Firm Resources and Sustainable Competitive Advantage</i> Barney J. B., 1991	9
<i>(Competing for the Future) Geleceği Kazanmak: Yarının Pazarlarını ve Endüstrinin Kontrolünü Yakalamak İçin Keşfedilen Stratejiler</i> Hamel, G.; Prahalad, C.K., 1994	8
<i>Strategy Safari,</i> Mintzberg, H.; Ahlstrand, B.; Lampel, J., 1998	7
<i>The Rise and Fall of Strategic Planning</i> Mintzberg, H., 1994	7
<i>What is Strategy</i> Porter, M.E.	6
<i>Of Strategies, Deliberate and Emergent</i> Mintzberg H.; Waters, James A., 1985	5
<i>Strategy as Stretch and Leverage</i> Hamel, G.; Prahalad, C.K., 1993	5
<i>What is Strategy and Does It Matter?</i> Whittington, R., 1993	5

Kongrelerdeki bildirimlerde en fazla atıf alan yerli yazarlar; Erol Eren, Tamer Koçel, Ömer Dinçer, Hayri Ülgen ve Kadri Mirze ve Mehmet Barca'dır. Ancak bu yazarlar içinde Mehmet Barca hariç diğer yazarların ders kitaplarına (textbook) referans verildiği görülmektedir. Yine, en çok referans alan yerli yazarlardan Barca ve Dinçer dışındakilerin Kongrelere bildiri sunmadıkları görülmektedir. Bildirimlerde Tamer Koçel'in *İşletme Yöneticiliği* isimli eseri ile Hayri Ülgen ve Kadri Mirze'nin ortak eseri olan *İşletmelerde Stratejik Yönetim* isimli eserleri de toplamda 17 kez atıf almıştır. Erol Eren'in *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası* (bazı bildirimlerde kitabın daha eski basımları olan *İşletmelerde Stratejik Planlama ve Yönetim* ve *İşletmelerde Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası* kitapları) ile *Yönetim ve Organizasyon* kitapları olmak üzere 2 yayınına atıf yapılmıştır. Kongrelerdeki bildirimlerde Erol Eren'in her iki yayınına toplamda 16 kez atıfta bulunulmuştur. Genelde bildirimlerde yerli yazarların tek bir yayınına atıfta bulunulurken Erol Eren'in söz konusu iki eserine sadece bir bildirimde aynı anda atıfta bulunulmuştur. Ömer Dinçer'in *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası* isimli eseri 13 kez atıf almıştır. Kongrelerdeki bildirimlerde Mehmet Barca'nın 4 farklı yayınına toplamda 7 kez atıfta bulunulmuştur. Aşağıda en çok atıf alan yerli yazarlara ilişkin tablo yer almaktadır.

Tablo 8. En Çok Atıf Alan Yerli Yazar

Referansın yazarı	Genel Toplam
Koçel, Tamer	17
Ülgen, Hayri ve Mirze, Kadri	17
Eren, Erol	16
Dinçer, Ömer	13
Barca, Mehmet	7

Kongre kitapçıklarında yer alan toplam 106 bildiri içinde yazarların kendi bildirimlerine atıf verdikleri toplam bildiri sayısı 21'dir. Kendilerine atıfta bulunmayan yazarların yazdığı toplam bildiri sayısı ise 85'tir.

Kongrelerde atıf yapılan kaynakların %52'si (1069) dergilerde yayımlanan makalelere yapılan atıftır. Kitaplara yapılan atıf ise, derleme kitaplarla birlikte, %37,3 tür. Pek çok alanda olduğu gibi, stratejik yönetim alanında da bilimsel dergilerdeki makaleler bilimsel iletişimde oldukça önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Dergilere yapılan 1063 atıf 370 farklı dergiden gelmektedir.

Atıf yapılan kaynaklar bakımından Batı ile karşılaştırma yapıldığında, Türkiye'deki duruma benzer bir sonuç görülmektedir. Ramos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro (2004)'nin çalışmalarında en fazla referans alan 20 eserin 18'i kitap, 2'si ise makale

ledir. Türkiye’de ise en fazla referans alan 20 eserin 15’i kitap, 5’i makaledir. Ramos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro (2004)’nun çalışmasında en fazla referans alan ilk 20 eser içinde yer alan sadece 2 makale, Wernerfelt (1984) ve Barney (1991) makaleleridir. Bu iki kaynak, Kaynaklara Dayalı Okul’un temel iki referans eseridir. Birincisi, söz konusu okulun ilk fikirlerinin ortaya atıldığı, ikincisi ise, bunun bir düşünce okulu haline gelmesini sağlayan kuramsal alt yapıyı oluşturmaktadır. Türkiye’de ise en fazla referans alan makaleler, Barney (1991)’in “*Firm Resources and Sustainable Competitive Advantage*”, Porter (1996)’ın “*What Is Strategy*”, Hamel ve Prahalad (1993)’in “*Strategy As Stretch and Leverage*”, Mintzberg ve Waters (1985)’in “*Of Strategies, Deliberate and Emergent*” ve Mintzberg (1994)’in “*The Rise and Fall of Strategic Planning*” isimli makaleleridir. Her ikisi birlikte değerlendirildiğinde, makalelerin alternatif düşünce okulları ekseninde alandaki zenginliği gösteren referanslar kullanıldığı söylenebilir. En fazla referans alan iki kitap ise, hem Ramos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro (2004)’nun çalışmalarında hem Türkiye örneğinde Porter’ın 1980 ve 1985’te ki eserleridir. Ancak Türkiye örneğinde ortaya çıkan önemli bir fark da, en fazla atıf alan kitapların 7’sinin ders kitabı olmasıdır. Bu 7 kitabın 4’ü Türk yazarlarca yazılmış ders kitaplarıdır.

Tablo 9. En Fazla Atıf Alan Yayın Türü

Referans türü	Genel Toplam
Dergi	1063
Kitap	667
Edit kitap	85
İnternet	84
Sempozyum/kongre	64
Doktora Yüksek lisans/uzmanlık tezi	24
Diğer (rapor, ders notu, gazete, kitap eleştirisi, örnek olay, bülten, vs)	34

Batıda genel olarak, Ramos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro (2004)’nun tespitlerine göre, *Strategic Management Journal*’ın ilk yıllarında yayınlanan makalelerde ağırlıklı olarak kitaplara (Chandler, Andrews, Ansoff ve Porter) referansta bulunurken, son yıllarda daha fazla makalelere referansta bulunma eğilimi görülmektedir. Bunun en büyük nedeni Ramos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro (2004)’ya göre son yıllarda Kaynaklara Dayalı Okul doğrultusunda yapılan makale niteliğindeki yayınların çok fazla artmasıdır. Diğer bir ifadeyle, 1990’lardan sonra egemen paradigma durumuna gelen Kaynaklara Dayalı Okul taraftarlarının bilimsel eserlerinin büyük bir çoğunluğunu makale formunda yayınlamaları nedeniyle, referanslarda kitaplardan makalelere doğru kayma eğilimi göstermiştir. Dolayısıyla, referanslarda artan eğilim, ilk yılların tersine, makalelere doğru olmaktadır. Türkiye’de de, incelenen 2000 son-

rası dönemde, makalelerin kitaplara göre daha fazla referans alması eğilimi, Batı'nın son dönemiyle paralellik arz göstermektedir.

Strategic Management Journal her iki çalışmada da en fazla atıf alan dergidir. Ancak, örneklemimizde en fazla atıf alan üçüncü dergi olarak görülen *Long Range Planning*, Ramos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro (2004)'nin bulgularında ilk 10 arasında dahi yer almamaktadır. *Long Range Planning*, daha çok stratejik planlama ile ilişkili konular işleyen makalelere yer vermektedir. Bu da Türkiye'deki alt çalışma alanlarına bakıldığında en fazla çalışılan alt alan olarak öne çıkan stratejik planlama çalışmalarını ile uyumlu görünmektedir. En fazla atıfta bulunan ilk 10 dergi açısından bakıldığında her iki örneklemin 5 ortak ve 5 farklı dergiye atıfta buldukları görülmektedir. Bir genelleme yapmak gerekirse farklılık gösteren dergiler esas alındığında Türkiye örneğinde *Long Range Planning*, *Business Horizons*, *Management Decision* gibi, stratejik planlama alt alanına ve daha çok uygulamacılar için yönelik çalışmalara ağırlık veren dergiler öne çıkmaktadır. Buna karşın, Ramos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro (2004)'in *Strategic Management Journal* örneğinde *American Economic Review*, *Organizational Science* gibi araştırma ağırlıklı dergilerin öne çıktığı görülmektedir. Bu bulgular, Türkiye'de yapılan stratejik yönetim ile ilgili çalışmalarda "bilimsel katkı sağlamadan" daha çok "yönetimsel sorunlara çözüm sunma" eğiliminin ağır bastığı yönünde bir fikir vermektedir.

Ortak dergilere bakıldığında ise, sayfalarının büyük çoğunluğunu stratejik yönetime ayıran ve stratejik düşünme ve araştırmaları sürükleyen alanın önde gelen dergileri olduğu görülmektedir. Bu Türkiye'deki stratejik yönetim çalışmalarında en çok yararlanılan dergiler bakımından dünyadaki eğilim ile büyük oranda paralellik arz ettiğini göstermektedir. Ancak dünyadaki genel eğilime paralellik arz etmeyen, yukarıda belirtildiği üzere, Türkiye'de stratejik planlama, stratejik karar alma gibi yönetimsel sorunları çözmeye ilişkin çalışmaların ve bu tür çalışmalara yer veren dergilere yapılan atıfların fazlalığıdır.

En fazla atıf alan yerli yayınlar ise Yönetim ve Organizasyon Kongreleri Bildirileri, Aile İşletmeleri Kongreleri Bildirileri ve Yönetim Araştırmaları Dergisi'dir. Aşağıdaki tabloda en fazla atıf alan yabancı dergiler yer almaktadır.

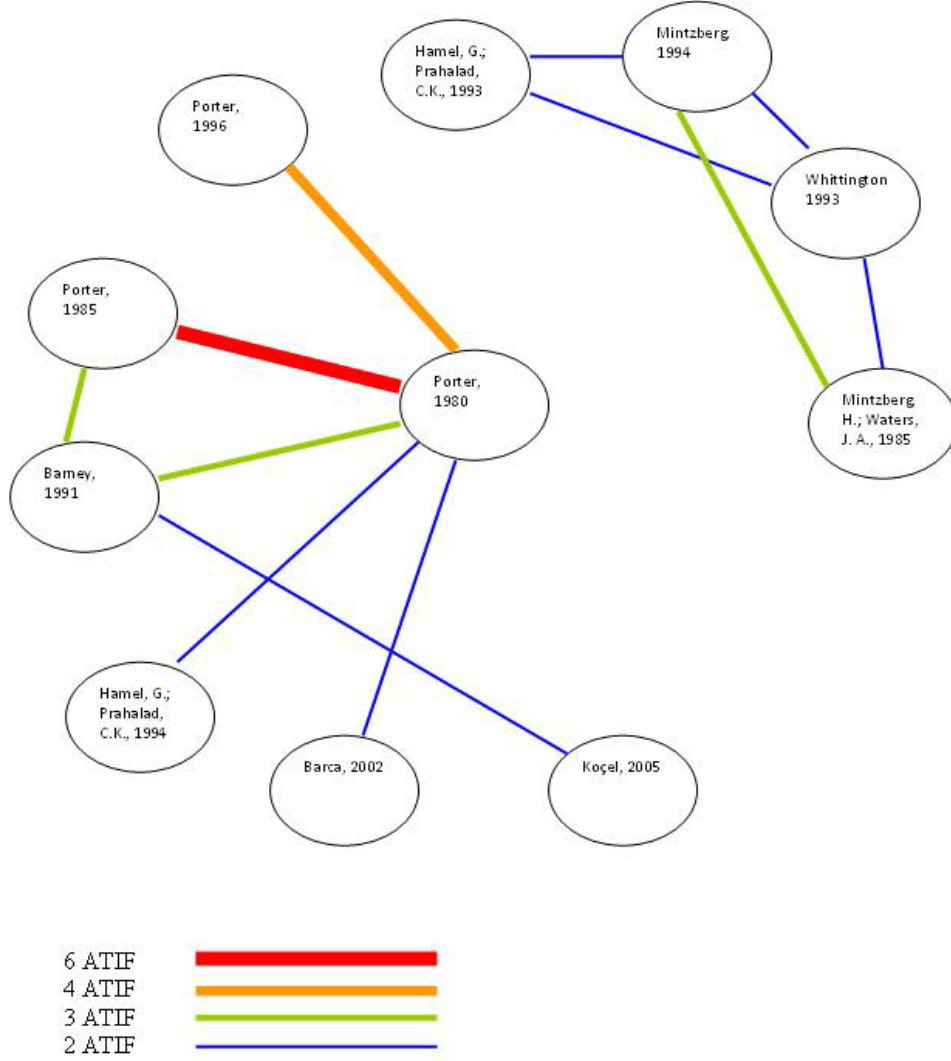
Tablo 10. En Fazla Atıf Alan Yabancı Dergiler

Yayın adı	Genel Toplam
Strategic Management Journal	91
Harvard Business Review	67
Long Range Planning	46
Academy of Management Journal	41
Journal of Management	26
Business Horizons	21
Management Decision	21
Journal of Management Studies	18
Journal of Business Ethics	16
Administrative Science Quarterly	15
Journal of Business Research	15
Journal of Marketing	14
Academy of Management Executive	13
European Management Journal	13
Management International Review	13
Management Science	11

Çalışmamızda atıfların dergilere göre dağılımının Bradford yasasına uygun olup olmadığı da araştırılmıştır. Bradford Yasasına göre “bir konu ya da disiplindeki makalelerin önemli bir yüzdesini (1/3) karşılayan daima küçük bir grup çekirdek dergi olduğu, daha büyük ikinci bir grup derginin o konudaki makalelerin diğer üçte birini, çok daha büyük bir grup derginin ise son üçte birini karşılaması” (Garfield, 1980, s. 6) gerekmektedir. Bu durumda, dergilere yapılan atıfları 3 eşit gruba ayırdığımızda, toplam 1063 atıfın 342’sinin (%33’ü) 8 dergide, 355’inin (%33) 59 dergide, 366’sının (%34’ü) ise 303 dergide yayımlanan makalelere yapıldığı görülmüştür. Bu durumda, stratejik yönetim alanındaki bildirilerde atıf olarak faydalanan makalelerin Bradford yasasına uyduğu söylenebilir. Buradan hareketle, Türkiye’de de alanı yönlendiren çekirdek bir dergi grubunun referans alındığı ve disiplin temelini bu çerçevede oluşturduğu ileri sürülebilir. Alanda yayımlanan bilimsel eserlerin faydalandığı çekirdek dergi grubu, sonraki araştırmacıların ne tür dergilerden, özellikle bilimsel süreli yayınların internet tabanlı hizmet vermeye başlamasından sonra hangi veri tabanlarından yararlanması gerektiği ve ilgili alanda eğitim ve araştırma hizmeti yürüten üniversitelerin kütüphanelerinin hangi dergilere abone olması gerektiği konusunda ipuçları vermektedir.

Araştırmada kongrelerde yayımlanan bildirilerdeki atıfların yarı yaşamları belirlenerek alandaki literatürün yaşlanma hızı da bulunmuştur. 2000-2008 yılları arasında yapılan kongrelerde yayımlanan bildirilerde yer alan 2021 atıf, atıf yapılan yayının yayımlandığı yıla göre sıralanmıştır. En eski atıf 1934 yılına ait bir kitaba yapılmıştır. Bildirilerde atıf yapılan kaynakların yarı yaşamlarını saptamak için önce

atıfların yapıldığı makalenin yayın yılı, atıfların yapıldığı bildirinin yayın yılından çıkarılmış ve her bildiri için atıf yapılan kaynakların ortanca yaşı bulunmuştur. Tüm bildiriler için bulunan ortancaların ortalaması alınarak stratejik yönetim literatürü için yarı yaşam hesaplanmıştır. Buna göre yayın türü ayırt edilmeksizin Yönetim ve Organizasyon Kongrelerinde atıf yapılan kaynakların yarı yaşamları 9,36 yıldır. Bir başka ifadeyle, bildirilerde atıf yapılan yayınların yarısı son 10 yılda yayımlanmıştır. Sadece en fazla kullanılan atıf türü olan dergiler dikkate alınarak yapılan hesaplamada da dergilerin yarı yaşamlarında genel kaynak türü açısından belirgin bir farklılık ortaya çıkmamaktadır.

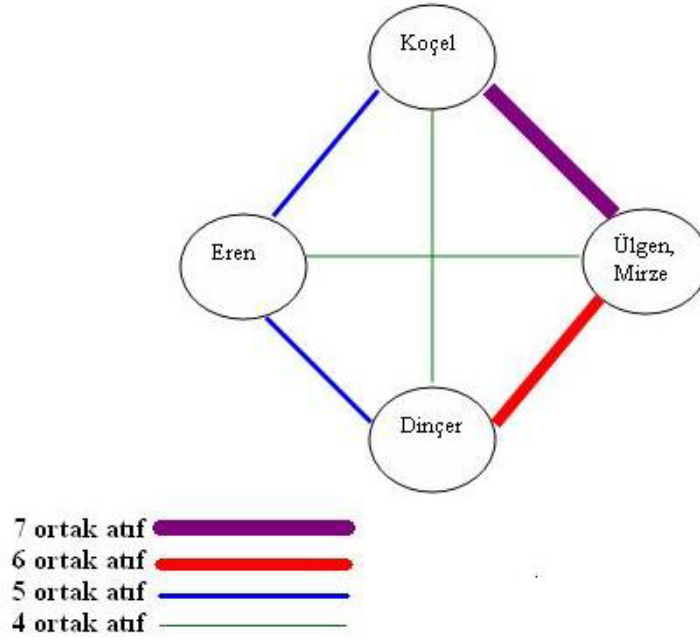

Şekil 2. En fazla Atıf Alan Kaynaklar İçin Ortak Atıf Ağı

En fazla atıf alan eserlerin ortak atıf ağlarına ilişkin bulgular, Türkiye’deki stratejik yönetim disiplininin gelişmesinde en büyük etkiye sahip olan yazarın Porter olduğunu göstermektedir. Bu durum Batı’da da benzer bir görünüm arz etmektedir. Ancak, Ramos-Rodriguez ve Ruiz-Navarro (2004)’nin da belirttiği gibi son yıllarda bu durum değişme eğilimi göstermektedir. Son yıllarda disiplinin gelişmesine en büyük katkıyı yapanlar Kaynaklara Dayalı Okul taraftarları olmaktadır. Batı’da bu doğrultuda en fazla referans alanlar, Wernerfelt, Barney, Rumelt gibi yazarlar olurken, Türkiye’de ise, Barney ve Hamel ve Prahalad gibi yazarlar olmaktadır. Küçük kümeden elde edilen ortak atıflara bakıldığında ise, Türkiye’de yapılan çalışmalar en fazla Mintzberg’in beslediği söylenebilir. Bu bulgular, Türkiye’de en çok çalışılan alt alanın stratejik planlama olduğu bulgusu ile birlikte değerlendirildiğinde, Mintzberg’in “*The Rise and Fall of Strategic Planning*” ve “*Of Strategies, Deliberate and Emergent*” isimli eserlerinin niçin ortak atıflarda en fazla yer bulunduğunu açıklamak olanaklı hale gelmektedir. Ancak kongrelere sunulan bildirilerin, yukarıda belirtildiği üzere, yönetsel sorunlara çözüm sunmaya yönelik planlama eğilimlerinin ağır bastığı gözönüne alındığında, bu sonucun kendi içinde çelişen bir durumu da yansıttığı söylenebilir. Mintzberg yukarıda sözü edilen eserlerinde, planlama eksenli çalışmaların uygulamacılara yönelik “olması gerekeni” yönlü normatif içeriği ağır basan çalışmalar olduğunu, ancak bunların “olanı” yansıtmadıklarını belirterek, doğaçlama yoluyla strateji geliştirmenin gerçekliği daha çok yansıttığını ileri sürmektedir. Oysa, kongrelere sunulan bildiriler, stratejik planların eleştirisi üzerine değil, tersine farklı analiz birimleri dikkate alınarak ve planlama yaklaşımını kuramsal çerçeve olarak çalışmalarına temel edinerek Türkiye’de stratejilerin nasıl geliştirildiği üzerine yoğunlaşmaktadırlar.

Nerur, Rasheed ve Natarajan (2008), 1980-2000 arasında *Strategic Management Journal*’da stratejik yönetimin entelektüel yapısının evrimini incelerken yaptıkları önemli bir tespit şudur: Stratejik yönetim düşüncesi önceleri daha çok alan dışından (diğer disiplinlerden) daha sonra alan içinden beslenerek ilerleme yönünde bir evrim paterni sergilemektedir. Nerur, Rasheed ve Natarajan (2008) stratejik yönetimin söz konusu süre içinde disiplin temelini oluşturduğu dönemi 3 alt döneme (1980-1986, 1987-1993, 1994-2000) ayırdıklarında ilk iki dönemde strateji alanının dışsal faktörlerin, son dönemde ise içsel faktörlerin etkisinde geliştiği tespitini yapmaktadırlar. İlk dönemde, Pfeffer, Lawrence, Aldrich ve Van de Ven gibi yazarların örgüt kuramı, Schmalensee gibi endüstriyel organizasyon, Williamson gibi örgüt ekonomisi, Cyert ve March gibi davranışsal ekonominin etkisi yazında görünmektedir. İkinci dönemde, Nelson ve Winter, Penrose gibi kurumsal ekonomi ve örgüt kuramının etkisi daha ağırlıklı hale gelmektedir. Son dönemde ise, önceki dönemde görülen kurumsal ekonomi ve örgüt kuramları etkilerini sürdürmekle beraber firma kuramları ve buna bağlı olarak Kaynaklara Dayalı Okul stratejik araştırmaların odağı haline gelmektedir. Diğer bir ifade ile, ilk 7 yılda örgüt kuramı ve

endüstriyel organizasyon gibi alan dışındaki etki çok fazla, sonraki ikinci 7 yılda hem kurumsal ekonomi gibi alan dışı hem de Kaynaklara Dayalı Okul gibi çalışmalara dayanan içsel faktörlerin etkileri birlikte, son 7 yılda ise Kaynaklara Dayalı Okulun içsel ilerleme dinamiğini ağırlıklı olarak sağladığı tespitine varmaktadır. Bu stratejik yönetimin disiplinler arası karakterini yansıtan önemli bir tespittir. Stratejik yönetim alanının ilk yıllarda daha çok dışsal bir arayış ile diğer disiplinlerden yararlanmış ve disiplinler bir parçalanmışlık (fragmentation) özelliği göstermişken, sonraları daha fazla içsel kaynaklardan beslenerek disiplinler saflığa doğru yol aldığı anlamına gelmektedir. Türkiye için ise, araştırmaya konu edilen zaman aralığının kısa olması nedeniyle böylesi bir tespitle bulunmak olanaklı görünmemektedir. Bununla birlikte, yukarıda belirtildiği üzere, Batı'daki söz konusu çalışmaların stratejik yönetim alanındaki herhangi bir yaklaşımı geliştirmeye ve/veya disiplin temellerini kurmaya yönelik girişimleri yansıttıkları için ilk yıllarda daha çok komşu disiplinlerden yararlanma, sonraları ise görece oluşan disiplin temelleri üzerine kurumsal katkılar ile ilerlemeler sağlama yoluna gitmişlerdir. Türkiye'de ise alana disiplinler bir temel oluşturma ve kurumsal katkı sunma yönünde çalışmalara gidilmemiş olması göz önüne alındığında dış kaynaklardan iç kaynaklara doğru kayan yararlanma eğiliminden de söz etmek anlamlı görünmemektedir.

Şekil 3. En fazla Atıf Alan Yerli Yazarların Eserleri Arasında Ortak Atıf Ağı

Daha önce yapılan tespitlerden biri, metropol üniversitelerinden kongrelere çok fazla bildiri katkısının yapılmadığı yönündeydi. Ancak en fazla referans alan yerli yazarlar olan Eren, Ülgen ve Mirze, Koçel ve Dinçer'in İstanbul'da bulunan üniversitelerde çalıştıkları göz önüne alındığında, bu yazarların uzun süredir bu konularda çalışan akademisyenler oldukları görülmektedir. Diğer bir ifade ile, stratejik yönetim ile ilgili ders kitabı veya yönetim ile ilgili ders kitabının içerisinde strateji konularını ele alan yerli yazarların, stratejik yönetim alanında referans alan ders kitabı dışı araştırmalarına ya hiç rastlanmamakta ya da çok az referans almaktadır (örneğin, Dinçer). Stratejik araştırmalara yoğunlaşanlar, İstanbul merkezli metropol üniversitelerinde değil, taşra üniversitelerinde çalışan genç akademisyenler olmaktadır. Bu oldukça sürpriz bir durumdur. Çünkü, normalde beklenen, stratejik yönetim araştırmalarının büyük işletmelerin yer aldığı metropol üniversitelerinde olmasıdır.

Yerli yazarlara ilişkin yapılan ortak atıf analizinde ortaya çıkan bir husus da, Barca hariç, diğer yazarların ders kitaplarına atıf yapılmasıdır. Özgün fikir içermeyen ve dolayısıyla bilimsel eser kategorisine dahil edilmeyen ders kitaplarına bu kadar çok atıfta bulunma, Türkiye'de stratejik yönetim ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların önemli bir zayıflığı olarak değerlendirilebilir.

6. Sonuç

Türkiye'de stratejik yönetim alanının geçirdiği evrim ve araştırmaların genel bir görünümünü ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, 2000'li yıllarda stratejinin Türkiye'de kendi başına bağımsız bir alan olarak ayrışma eğilimi sürecine girdiği sonucuna varmıştır. Ayrışan alanın, entelektüel yapısına bakıldığında, hala büyük oranda bildiri ağırlıklı, yerli yazarların ders kitaplarına atıfta bulunularak ve uygulamacılara yönelik stratejik planlama süreci ile ilişkili konularda geliştiği görülmektedir. Bu verilerden hareket ile stratejik yönetim alanının ulusal entelektüel yapısının bilimsel temellerinin sağlam olduğu söylenemez. Diğer bir ifadeyle, ana referans kaynaklarının ders kitabı niteliği taşıması, buna bağlı olarak aktarmacılık zihniyetinin hala yaygın olması, çalışılan konuların ana akım (mainstream) konular olmaması, farklı disiplinlerden beslenme yönünün zayıflığı gibi nedenlerle Türkiye'de stratejik yönetim alanının entelektüel yapısının Batı'daki kadar derin ve kapsamlı olmadığı ve alanda yeni bilgiler üretmek yerine, Batı'da üretilen bilgileri değerlendirme yönünde bir gelişim sergilediğini söylemek olanaklıdır.

Bu çalışmanın ana amacı olmamakla beraber, Türk ve Batı'daki stratejik yönetimin entelektüel yapıları karşılaştırıldığında, önemli ölçüde benzerliklerin de olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu durum daha önce Atakan-Duman, Kalemci ve Çakar (2005) tarafından Türk yazınında strateji kavramının ne anlama geldiğini, Nag ve diğerleri tarafından (2007) Amerikan yazını için yaptıkları ile karşılaştırdıklarında

da vardıkları bir sonuçtur. Söz konusu her iki çalışmanın bulguları karşılaştırıldığında, strateji kavramının ne anlama geldiğine ilişkin Türk ve ABD yazınında büyük ölçüde bir örtüşmenin olduğu tespiti yapılmaktadır (Atakan-Duman ve diğ., 2005). Atakan-Duman vd. bunun nedeni olarak “alanın Amerikan yazınından bağımsız değil onun etkisi altında kavramsallaştırılmış olması”nı düşünmektedirler (2005: 70). Bu çalışmada elde edilen bulgular da söz konusu düşünceyi desteklemektedir. Amerikan etkisinde gelişen Türk stratejik düşüncesinin entelektüel yapısı, beklenileceği üzere, kendine özgü bir durum da arz etmemektedir. Bu sonuç Üsdiken (1997)'in, yabancı kaynaklı yönetim bilgi ve uygulamalarının özgün bir biçimde üretilmek yerine transfer edildiği tespiti ile de uyumludur. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, bu durum büyük olasılıkla Türkiye'ye özgü de değildir. ABD dışındaki diğer ülkeler için de geçerlidir.

Kaynakça

- Al, U. ve R. Coştur (2008), "Türk Psikoloji Dergisi'nin Bibliyometrik Profili", Türk Kütüphaneciliği, 21(2), 142-163.
- Andrews, K. R., E. P. Learned, C.R Christensen and W. Guth (1965), Business Policy: Text and Cases, Homewood: R.D. Irwin.
- Andrews, K. R. (1971), The Concept of Corporate Strategy, Homewood IL: Irwin.
- Ansoff, H. I. (1965), Corporate Strategy; An Analytic Approach to Business Policy For Growth and Expansion, New York: McGraw-Hill.
- Atakan-Duman, Ş., R. A. Kalemci ve M. Çakar (2005), "Türkiye'de Stratejik Yönetim Alanının Kapsamını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma", Yönetim Araştırmaları Dergisi, Mart Sayısı.
- Barca, M. (2001), "Strateji Bir Yönetim Disiplini Olarak Görülebilir mi?" 9. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi.
- Barca, M. (2003a), "Bilimsel Bilginin Yöntem Temelleri Stratejik Yönetim Bilgisi Ne Ölçüde Bilimsel", 11. Yönetim Organizasyon Kongresi.
- Barca, M. (2003b), Economic Foundations of Strategic Management, Aldershot: Ashgate Publishing.
- Barca, M. (2005), "Stratejik Yönetim Düşüncesinin Evrimi: Bilimsel Bir Disiplinin Oluşum Hikayesi", Yönetim Araştırmaları Dergisi, Mart Sayısı.
- Barca, M. (2007), "Stratejik Yönetim Alanında Bilimsel İlerlemenin İzini Sürmek", 15. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi
- Barney, J. B. (1991), "Firm Resources And Sustained Competitive Advantage", Journal of Management, (17)1, 99-120.
- Chandler, A. D. (1962), Strategy and Structure. Cambridge, MA: The M.I.T. Press.
- Dalyan, F. (2002), "Stratejik Yönetim Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmalarla İlgili Bir Durum Saptaması", Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 3, 57-77.
- Hamel, G. ve C. K. Prahalad (1993), "Strategy as Stretch and Leverage", Harvard Business Review, (71)2, 75-84.
- Hatten, K. J., D. E. Schendel, A. C. Cooper (1978), "A Strategic Model of US Brewing Industry: 1952-1971", Academy of Management Journal, 21, 592-610.
- Mintzberg, H. (1973), Strategy Making in Three Modes", California Management Review, 16, 44-53.

- Mintzberg, H. (1976), "Planning On The Left Side And Managing On The Right", Harvard Business Review, pp.49-58.
- Mintzberg, H. (1994), The Rise and Fall of Strategic Planning, New York: The Free Press.
- Mintzberg, H. ve J. A. Waters (1985), "Of Strategies, Deliberate and Emergent", Strategic Management Journal, Vol. 6, No. 3, s. 257–272.
- Moore, (1999), Writers on Strategy and Strategic Management, London: Penguin Books
- Nag, R., D. C. Hambrick, ve M.J. Chen (2007), "What is Strategic Management Really?" Strategic Management Journal, 28(9), 935-955
- Nerur, S., A. Rasheed ve V. Natarajan (2008), "The Intellectual Structure of The Strategic Management Field: An Author Co-Citation Analysis", Strategic Management Journal, 29(3): 319-336.
- Pearson, G. (1999), Strategy in Action, Prentice Hall Financial Times.
- Porter, M. E. (1996), "What is Strategy", Harvard Business Review, November-December.
- Powell, T. (2002), 'The Philosophy of Strategy', Strategic Management Journal, 2002.
- Pritchard, A. (1969), "Statistical Bibliography or Bibliometrics?" Journal of Documentation, 25, 348-349.
- Ramos-Rodriguez, A., J. Ruiz-Navarro (2004), "Changes in The Intellectual Structure of Strategic Management Research: A Bibliometric Study of The Strategic Management Journal, 1980-2000", Strategic Management Journal, 25, 981-1004.
- Rumelt, R. P. (1974), Strategy, Structure, and Economic Performance, Cambridge, Mass., Harvard University Press.
- Schoeffler, S., R. D. Buzzel ve D. F. Heany (1974), Impact of Strategic Planning on Profit Performance, Harvard Business Review, March-April.
- Smith, L. C. (1981), Citation Analysis, Library Trends, 30, 83-106.
- Teece, D. J. (1990), "Contributions and Impediments of Economic Analysis to The Study of Strategic Management", Editörler: J. W. Fredericson, Perspectives on Strategic Management, s. 39–79.
- Üsdiken, B. ve Z. Erden (2002), "1990'lı Yıllarda Türkiye'de Yönetim Alanı: Disiplinin Yapısı ve Yaklaşımlar", Yönetim Araştırmaları Dergisi , 2002, 2(1): 91-112.

Wernerfelt, B. (1984), "A Resource-Based View of the Firm", Strategic Management Journal, Vol. 5, No. 2, s. 171–180.

Wrigley, L. (1970), Divisional Autonomy and Diversification, Doktora Tezi, Harvard University Graduate School of Business Administration.

Yozgat, U. ve N. Kaplan (2008), "Yönetim Ve Organizasyon Kongrelerinde Sunulan Bildirilerin bibliyometrik Profili: Örgüt teorisi ve Örgütsel Davranış Bildirileri Üzerine Bir Araştırma", 16. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi.